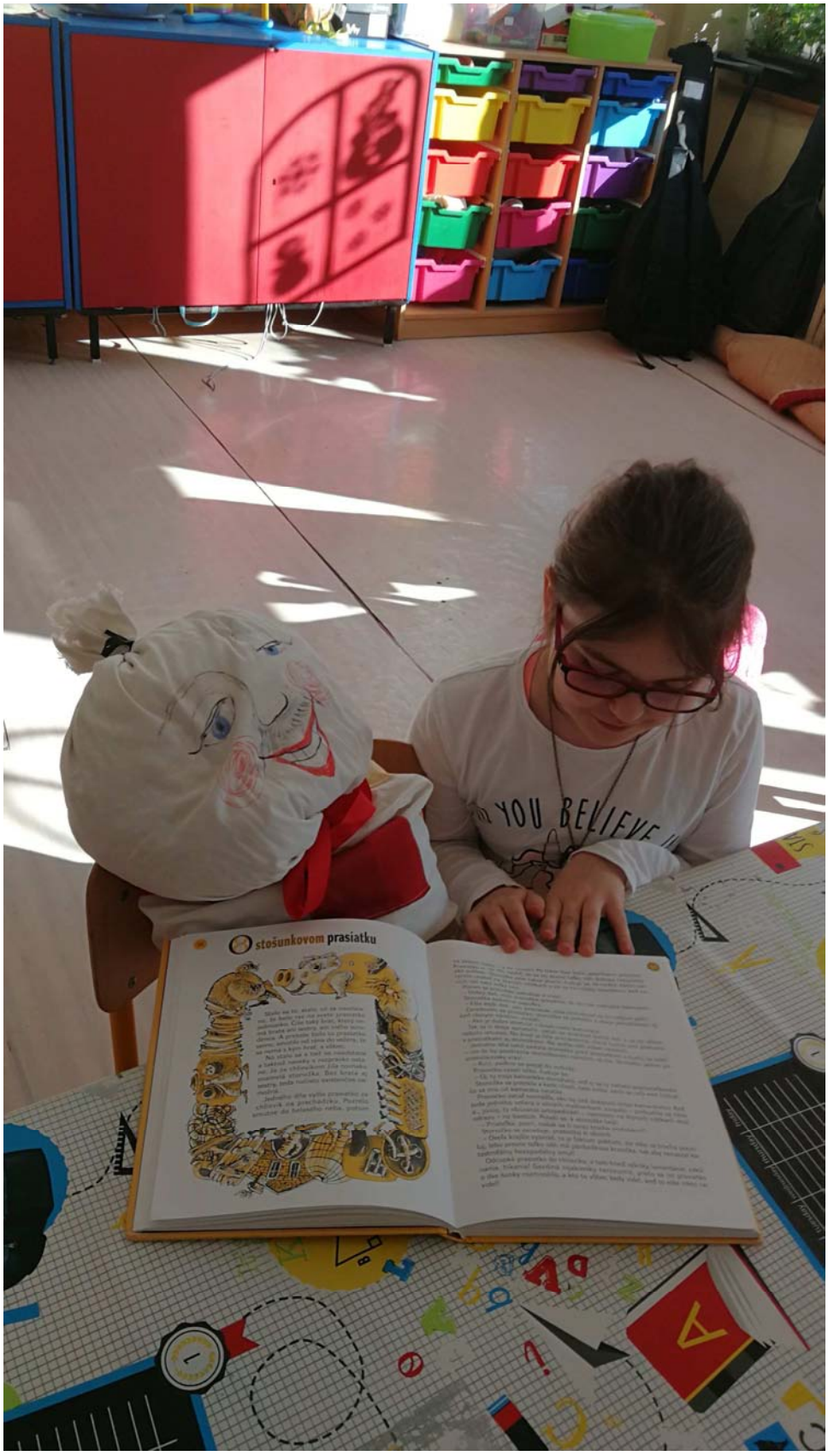
stošunkovom prasiatku

Priateľ knižnice 1-2/2019
Od roku 2009 vydáva:
Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne
Adresa: S. Nováka 1763/2
026 80 Dolný Kubín

zostavovateľ a zodpovedný redaktor: **Peter Huba**

Z obsahu:

Stalo sa pred sto rokmi 5
O tom, ako sme zalievali na Orave už tretiu Osmijankovu literárnu záhradu 28
Za príbehmi kníh do galérie 41
Projekty podporené Fondom na podporu umenia 46
Kalendárium významných výročí osobností Oravy v roku 2020 49

Fotografie:

Martina Fecskeová, Peter Huba, Alena Javorková, Marián Karcol, archív Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Pripomíname si

STALO SA PRED STO ROKMI

Prvé slobodné voľby v Česko-slovenskej republike

Prvé voľby do poslaneckej snemovne Národného zhromaždenia Česko-slovenskej republiky sa uskutočnili v nedeľu 18. apríla 1920. Obyvatelia dnešného Slovenska mali po prvýkrát možnosť voliť a byť volení slobodne, bez ohľadu na pohlavie a sociálne zázemie.

Voľby boli vyhlásené 7. marca 1920. Všetky náležitosti volebného poriadku upravoval zákon o volebnom poriadku do poslaneckej snemovne, ktorý bol prijatý pod č.123 Zb.z. a pozostával z 3 článkov, 7. hláv a 64 §.

Volebné právo prvej ČSR sa opieralo o ústavu, čiastkové otázky upravovali osobitné zákony. Do poslaneckej snemovne (300 poslancov) mali aktívne volebné právo (právo voliť) občania od 21 rokov, pasívne (právo byť zvolený) občania od 30 rokov. Kandidačné listiny zostavovali politické strany. Volebné právo bolo založené na zásadách všeobecného, rovného, priameho a tajného hlasovacieho práva. Jednotlivé strany dostali mandáty podľa počtu voličov, výsledky volieb sa určovali až v troch skrutíniách.

Volebné právo mali občania zapísaní do volebných zoznamov, museli však preukázať najmenej trojmesačný trvalý pobyt (pri aktívnom volebnom práve) a trojročné štátne občianstvo (pri pasívnom), volič ani volený nesmeli byť trestaní.

Každý občan mal právo voliť len v jednej obci a toto právo mohol vykonať len osobne. Výnimky z týchto pravidiel platili pre príslušníkov ozbrojených zložiek štátu, ktorí mali právo voliť v obci, v ktorej boli služobne pridelení v deň vyloženia voličských zoznamov.

Každá volebná komisia mala svojho predsedu, prísediacich a náhradných prísediacich.

Voličské zoznamy vznikali každý polrok, bez ohľadu na to, či sa voľby konali alebo nie. Tieto zoznamy tvorili základ rovnako pre voľby do obecných zastupiteľstiev ako aj pre voľby do Národného zhromaždenia. Cieľom ich vzniku bolo skrátenie prípravy vypísaných volieb.

Špecifikom volebného poriadku v prvej ČSR bola povinnosť zúčastniť sa volieb. Povinnosťou zamestnávateľa bolo upraviť pracovnú dobu v deň konania volieb tak, aby sa na nich mohol zúčastniť každý zamestnanec. Rovnako aj vojenská služba mala byť upravená tak, aby sa vojaci mohli volieb zúčastniť.

Táto podmienka sa stala zárukou vysokej volebnej účasti. Tak tomu bolo vo voľbách v roku 1920.

Aby mohli byť voľby uskutočnené zriaďované boli volebné komisie. Vznikali miestne volebné komisie, obvodné volebné komisie, krajské volebné komisie a ústredné volebné komisie. Právomoci a zloženie jednotlivých typov volebných komisií upravovali §8-11 volebného poriadku.

Voľby na Slovensku sa skončili víťazstvom sociálnych demokratov. Získali 39,4 percenta a spolu s Maďarsko-nemeckou sociálno-demokratickou stranou vyše 46 percent všetkých platných hlasov. Za nimi nasledovala Slovenská národná a roľnícka strana (18,7 percenta) a Slovenská ľudová strana (18,1 percenta).

Voľby na Orave

„Čím to, že na Orave mali voľby taký, možno povedať pokojný ráz. Kým inde rozbíjanie, bitky boli na dennom poriadku, na Orave o takom ani nechyrovali. Ani vlas na hlave sa nikomu neskrivil. Nebolo možné povedať ani to, že by na Orave nebola predvolebná kampaň. Každá strana robila toľko, koľko potrebovala za potrebné.

Že dosť ľudia podporovali Slovenskú národnú a roľnícku stranu? Roľníkov viac priťahovalo to národné, jednoducho národný cit ich viedol k tomu, až potom to ich stavovské. Áno zobudené národné povedomie. Na tom národnom stroskotá aj snaha Poliakov siahať na cudzie územie.“

Naša Orava, ročník III. sobota 8. mája 1920, číslo 19, str. 1.

Prvé slobodné voľby v roku 1920 boli významnou udalosťou

Slováci a Slovenky!
Bratia a Sestry!

Voľby sú už vypísané. 18. apríla budete voliť svojich zástupcov do snemovne, 25. apríla do senátu.

Toto budú prvé voľby v našej Československej republike, od týchto závisí osud našej republiky a Vaša budúcnosť. **Akých poslancov si zvolíte, také zákony Vám budú vynášať.**

Preto milí Slováci a Slovenky, musíte dobre vedieť, na ktorú stránku máte hlasovať.

Na našom Slovensku už rôzne stránky sa utvorily. Každa posiela k Vám svojich rečníkov. Títo sľubujú Vám hory-doly. A strašia Vás čertom-diablom.

Na ktorú stránku máte hlasovať?

Na sociáldemokratickú nemôžete.

Túto dobre poznáte. O tejto Vám mnoho hovoriť nemusíme. Je proti súkromnému vlastníctvu. Chce všetko socializovať. Ani pôdu nechce v súkromnom vlastníctve ponechať. Kde dosiaľ zvítazila, všade to viedlo k prevratom, vzbúram. **Pomyslite si na hrôzy bolševizmu v Rusku, v Maďarsku. Sociáldemokracia je predchodcom bolševizmu.** Od toho nech nás Boh chráni.

Ani ľudovej strane nemôžete veriť. Má síce pekný program, ale takí ľudia prevládajú v tejto strane, ktorí Slovákov dosiaľ nepoznali. Sú v nej ovšem aj roduverní Slováci, ale týchto je málo. **Z tejto strany vyšli hnusní zradcovia slovenského národa, akí sú Jehlička, Unger, Machaj a iní.** Takí ľudia rozširujú ľudovú stranu, ktorým predtým slovenčina smrdela, ktorí za nase národné práva jakživ sa neozvali. Ako môžeme dnes takým ľudom veriť? **Poctivý Slovák len roduvernému Slovákovi verí! Preto na ľudovú stranu nemôže hlasovať.**

Nám na tom musí záležať, aby naša národná sloboda, ktorú nám naši hrdinovia vybojovali, viac ohrožená nebola. Lebo máme mnoho verejných a tajných nepriateľov, ktorí nám túto slobodu závidia. Títo by chceli, aby Slovák zase bol otrokom, ako dosiaľ. Proti týmto musíme sa brániť.

My osud náš, budúcnosť našu len do rúk takých mužov môžeme sveriť, ktorí sa za slovenský národ jakživ nehaňbili, ktorí za práva našej milej slovenčiny vždy bojovali, ba aj v žalároch trpeli. To sú ti roduverní Slováci, to sú praví priatelia ľudu slovenského.

A títo skoro všetci patria do národnej a roľníckej strany.

LSB 394
SLOVENSKÁ Knižnica – Martin
801
12. II. 1989
F
520

Volieb v roku 1920 sa mohli zúčastniť aj ženy

Streľba do ľudí v Námestove

V roku 1920 došlo v Námestove k tragickej udalosti, ktorá sa veľmi negatívne zapísala do dejín mesta i celej Hornej Oravy.

V jeden deň sa mali uskutočniť verejné zhromaždenia Slovenskej ľudovej strany a Slovenskej národnej a roľníckej strany - jedno dopoludnia, druhé popoludní.

V nedeľu desiateho októbra 1920 sa na námestí pred ľudovou bankou zišlo viac ako tisíc ľudí. Prišli aj obyvatelia susedných dedín.

Prvým rečníkom na zhromaždení Slovenskej ľudovej strany bol Andrej Hlinka. Po jeho odchode do Tvrdošína rečnil senátor Július Klimko.

Hlavný slúžny František Skyčák, ktorý zastupoval politickú vrchnosť, neustále upozorňoval všetkých prítomných, aby zachovali pokoj.

Neuposlúchli ho vojaci, ktorí stáli o kúsok ďalej. Hoci sa nesmeli zúčastňovať politických zhromaždení, reagovali na rečníkove slová, ba vyprovokovali nepokoj, ktorého výsledkom bola streľba z pušiek.

Obyvatelia Námestova sa rýchlo vytratili z námestia. Zostali tam ľudia z okolitých dedín. Vojaci sa rozdelili na dve skupiny a s nastoknutými bajonetmi ich vytláčali z námestia, jedných cestou do Slanice, druhých do Klina. Došlo k ďalšej streľbe, pri ktorej boli zastrelení dvaja ľudia a niekoľkí boli zranení.

Vyšetrovanie viedlo k záverom, že jedného zabila odrazená guľka, druhého zabili prítomní obyvatelia.

Aj v Národnom zhromaždení odzneli podobné informácie.

Hlavného slúžneho, ktorý celú udalosť zaznamenal, sa snažili zdiskreditovať, hoci na vlastné oči videl, ako vojaci zastrelili jedného z mužov. Ani vyjadrenia ľudí sa nedostali do vyšetrovacieho spisu.

Vojsko bolo obratom prevelené na iné miesto do Čiech.

Námestovo v 20-tych rokoch 20. storočia

39.

Naša Orava

Časopis pre vzdelanie oravského ľudu.

Vychodí každú sobotu.
Redakcia a administrácia v DOL.-KUBINE.
Telefon č. 17.
Číslo poštovej sporiteľne 400.414.

Redaktori:
ANDREJ DEVEČKA
a
JÁN TRNKÓCY.

Predplatné: na celý rok . . . . K 24·—
na ½ roka . . . K 12, na ¼ roka 6·—
Do cudzozemska na celý rok . . K 40·—
Cena jednotlivého čísla . . . . 40 hal.

Ročník III. Sobota, 23. októbra 1920. Číslo 40

O námestovskej udalosti.

Tichá Oravienka, kde bývajú ľudia krotkí, ako holubice, bola javiskom polutovania hodnej udalosti. V Námestove tiekla nevinná ľudská krv.

O udalosti pohovorilo a popísalo sa už mnoho. Každý jej má do sýta. Zunuje sa i dobré a pekné, nie to ošklivé a desné. A i to, čo po krvavej udalosti následuje, je odporné, ošklivé, až podlé. Vedie sa novinárský boj. Dobre — je nezbytný. Nech sa vec vyvetlí. Len podlá je lož, zbabelosť, akou je z jednej strany celý boj vedený a bojovaný. Muž, keď je vrahom prostredne či bezprostredne, má toho doznať a aspoň sa kajať. Tým sa veci neosoží, ale tak káže viera v Božiu spravodlivosť.

Ničím nechceme prispeť k novinárskemu boju. Ani len písmenkou! Je tak bofavé písať o nepekných, neľudských udalostiach vôbec, a ešte o vlastných. Tá naša krásna povesť je tak pokalená! S jedným sme na čistom: mužu, čo by sa ako umýval, zostane čiernym. A podpaľača, čo by ako kričal, neprestane jeho svedomie, ak ho totižto má.

A tá udalosť námestovská je tak jednoduchá, jasná. Tiekla tam nevinná ľudská krv. Kto to zapríčinil? — okolo tej otázky točí sa všetko. Nebolo by sa to stalo, nebyť tam shromaždenia ľudovej strany. A z nástojčivosti predákov ľudovej strany, ktorí chceli mať shromaždenie v ten deň, keď i roľnícka strana, vyvitá, že si katastrófy priali, tú chceli vyvolať. Pokojamilovní Námestovci od veci odrátali. No kto prekonal Pruské, Šaštín, nebál sa ani Námestova. Sú tedy ľudia, ktorí sa pochajú v ľudskej krvi a v zápachu mrtvých ľudských tiel. Také sú, a či tiež už len bývaly, hyeny, od ktorej plíagy dobrý Pán Boh nás uvaroval. Máme za ne náhradu. Človeku mráz beží po chrbte i pri pomyšlení na to. A je to skutočnosť.

A i tá druhá vec, čo s námestovskou udalostou súvisí, je jednoduchá a jasná. Lubecka tlač (Slovák) žlč svoju vylieva na vodcoch. Menuje ich „surovymi a divymi hunami jičinskymi" a „krvilačnymi vojakmi sibirskymi, vraždiacimi tam bratov Rusov, a vraždiacimi tu bratov Slovákov." Kult ľudí i veľkých nepestujeme. V našich očiach veľkým, zaslužilým robí mravná sila i v malých veciach dokazovaná. A práve z tejto strany nemožno neuznať prácu našich, dlho zadajdeich sibirských vojakov.

Dnes vedia to už i deti slovenské, že vystúpenie československých legií v zmätkoch ruských, ktorému nemohli vyhnuť, smerovalo skorej ku záchrane, ako ku škode ruských záujmov. A keby legionári tak volne sa boli mohli pohybovať na ruskej póde, ako sa nemohli, dnes Rusko bolo by zo zmätkov von, a žiť by už v spriadaných pomeroch. Neublížili žiadnemu Rusovi, tasili meč len v krajnej potrebe na obranu holého života proti vrahom Slovanstva: Nemcom a proti ich bolševickej sberbe. To uznali i sami bolševici, ktorí veruže do legionárov neboli zamilovaní.

Je zrejmé, odkiaľ fúka vietor. Našim legionárom nabrýzgali Nemci a Maďari. Predne preto, že nám vydobyli svobodu, a ďalej, že doma keď začínala byť už-už obroženou, postavili sa na jej obranu. Na legionárov hnevajú sa i bolševici, ktorých rady vo väčšine doplňujú zasa len Nemci a Maďari. Tedy odvekí nepriatelia našej svobody. Pri ostražitosti legionárov nedaria sa im zradné pletichy, ba už i pykajú za ne.

Medzi hanobiteľov týchto stali si toť i ľudáci. Patrne nie všetci, len ich — chceme verif — menšia čiastka. Tiež asi to bolševické ľudácke krídlo, ktoré mrzí u nás poriadok, a zdlhavý sice, ale postupný vývin k riadnym pomerom. Lebo táto cesta a takýto vývin je najväčšou prekážkou nášho návratu do neblahého otroctva maďarského. A to ich mrzí!

A je to možné? Ako vidieť — áno.

Každú nedeľu.

II.

Vzdelávanie ľudu, akási škola pre dospelých byť musí, to je zákon a ministerské nariadenie. Zákon musíme ctiť aj plniť.

Ministerské nariadenie zo dňa 14. července 1920. ukladá županom tebo nimi povolaným zástupcom, aby hneď svolali do sídla okresu zasadnutie a na ňom aby sa svolil osvetový sbor, najviac 20 členný. Ten si zo seba vyvolí predsedu, jednateľa a pokladníka. Osvetový sbor stará sa o vzdelávanie vo všetkých obcach okresu. V každej obci musí byť viacečlenná komisia osvetová alebo aspoň jeden osvetový dôverník. Kladiem dôraz na tohoto dôverníka, ten musí byť.

Jestli je v okresnom meste odbočka Matice Slovenskej, jej výbor môže byť poverený úkolom okresného osvetového sboru, len treba, aby sa dopinil zástupcom župy ,obce, strednej a meštianskej školy, zástupc m Sokola a spolkov podobných. Toto spôtanie s Maticou môžem len schváliť. Matica je nad politickými stránkami a jej hlavný úkol je vzdelávanie širokých vrstiev ľudových. Pri voľne okresného osvetového sboru pamätajme, aby nebola žiadna politická stránka pominutá.

Pri tejto osvetovej práci vidíme na prvom mieste učiteľov, bez nich by sme ďaleko nedošli. A učiteľom je radcom inšpektor, to je hybná sila okresu. Kňazov prosíme, aby prednášky oznamovali, ich odporúčali a vôbec ku vzdelávaniu povzbudzovali.

Dôležitá je otázka, ako učiť a čomu?

Nie učene a nič učeného. Primknime sa k samej duši posluchačov. Začínajte vecmi všedného života. Zás bovanie živnosťou je prvé. Na prednáškach býva starosta i členovia zastupiteľstva; nech rečník nalieha, aby bol v každej obci takzvaný tútor — Češi vravia otec chudobných — ktorý by mať v pozornosti nezamestnaných a chudobných a premýšľal a navrhoval, ako prvých zamestnať, a druhých od hladu zachrániť. Kňaz je k takému úkolu najpovolanejší a hneď po ňom rozmyslený a dobrosrdečný občan. Takýto otec chudobných mal byť podľa zákona v každej obci od dávna, terajšia doba potrebuje ho nevyhnutelne. On tiež prihliadne, jestli chodia deti do školy a jestli majú v čom chodiť. O chudobných musí sa postarať obec, to je zákon; prednášajúci nech oduševní posluchačov za trpiacich a nech ich presvedčí, že je šťastie pomáhať biednym.

Začnite prednášku rozhovorom, na pr. otázkou, kto nám teraz vládne, zda Maďari lebo Češi? A dospejete k odpovedi, že si vládneme sami: vysvetlenie, čo je republika; ústavné zákony.

Na inej prednáške dáme uvážiť, jestli je pravda, že reč je akoby reč, či cudzia, či materinská. A z rozhovoru vyvinie sa poučenie, aký význam má materinská reč pre ušľachtenie srdca, pre vzdelanie aj pre zámožnosť národa; pojem národa a pojem terajšej vlasti; vernosť národu a vlasti; slovo k odrodilcom, aby sa vrátili k národu; slovo k židom, aby boli verní štátu, v ktorom žijú.

Pošlite prednášať zverolekára a on už sám vie, čoho ľud z jeho vedomosti najviac potrebuje. Rovnako lekár, praktický právník a úradník zemedelského inšpektorátu.

Učiteľ zavesí mapu republiky, a to koľkokrát za zimu a podá poučenie zemepisné, názorne, cestopisné, zábavné. Tiež niektoré partie z dejepisu. Prinesie román „Suchá ratolesť", povie obsah jeho a rozpovedá sa o Vajanskom. Prinesie „Hájnikovu ženu", povie jej obsah; prečíta niekoľko veršov a rozpovedá sa o Hviezdoslavovi.

Pekné články z novín dobre uschovajme, shromaždeniu prečítajme a o veci sa potom s posluchačmi shovárajme — nech sa občania rozhovoria, — to vzbudí záujem a záujem je pri všetkom hlavná vec. Rozhovory nech sú vždy.

Lepšie sú besiedky ako samotné prednášky. Pri každej prednáške nech deti recitujú. S dieťatom odriekáva si báseňku celá rodina a celá rodina prijde tiež na besiedku počuť, ako dieťa báseň prednesie. Kde má učiteľ klavír, prenesme ho, jestli je spevák, do učebne. Takto robíme v okolí Baňskej Bystrice; zaspieva vyškolený spevák, sedliacke dievčatko národné piesne, ba i Fibichovo melodráma „Vodník" predniesla pani inšpektorová. Niekedy je v jednej miestnosti bábkové divadlo a povesti, v druhej predná ška pre dospelých a po nej prejdú deti k dospelým, aby recitovaly a spievaly.

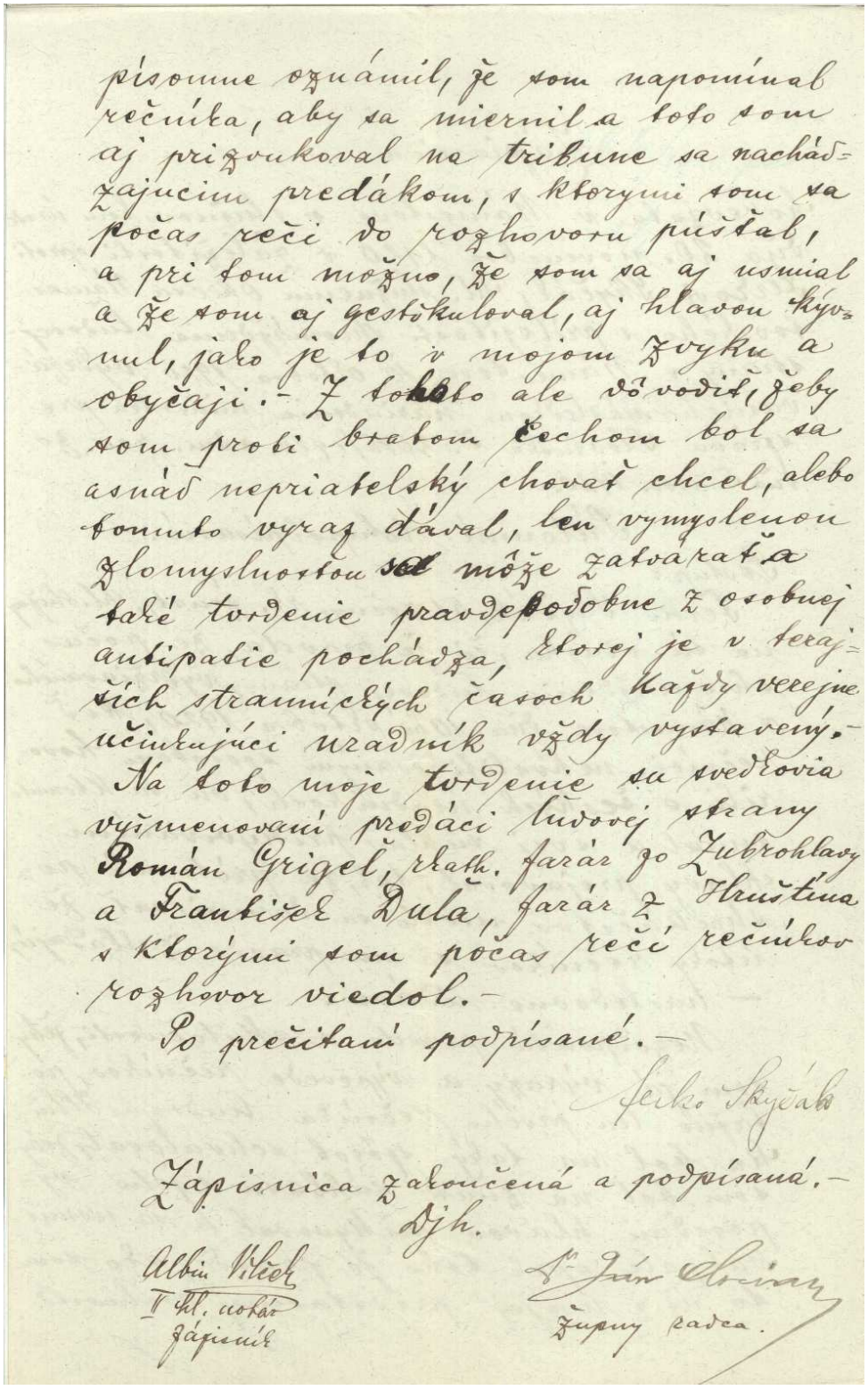

písomne oznámil, že som napomínal
rečníka, aby sa miernil a toto som
aj prizvukoval na tribune sa nachá-
dzajúcim predákom, s ktorými som sa
počas reči do rozhovoru púšťal,
a pri tom možno, že som sa aj usmial
a že som aj gestikuloval, aj hlavou kýv-
nul, jako je to v mojom zvyku a
obyčaji. – Z tohto ale vôvodiť, žeby
som proti bratom Čechom bol sa
asnáď nepriatelský chovať chcel, alebo
tomuto výraz dával, len vymyslenou
zlomyslnosťou sa môže zatvarať a
také tvrdenie pravdepodobne z osobnej
antipatie pochádza, ktorej je v teraj-
šich stranických časoch každý verejne
učinkujúci úradník vždy vystavený. –
Na toto moje tvrdenie sú svedkovia
vymenovaní prodáci ľudovej strany
Román Grigel, rkath. farár zo Zubrohlavy
a František Dula, farár z Hruštína
s ktorými som počas reči rečníkov
rozhovor viedol. –
Po prečítaní podpísané. –

Jerko Skyčák

Zápisnica zakončená a podpísaná. –
Djh.

Albín Vilček
II. kl. notár
zápisník

Dr. Ján Slovinský
župný radca.

Časť zápisnice o udalostiach v Námestove

PREDPLATNE PRE ČESKO-SLOVENSKO:
na celý rok ..... 120 K.
na pol roka ..... 60 „
na štvrť roka .. 30 „
PREDPLATNE PRE CUDZOZEMSKO:
na celý rok ..... 200 K.
na pol roka ..... 100 „
na štvrť roka .. 50 „
JEDNOTLIVÉ Č. 50 H.

SLOVÁK

MAJITEĽ A VYDAVATEĽ: UČASTINÁRSKA SPOL. : SLOVÁKA :
REDAKCIA, ADMINISTRÁCIA A EXPED. V RUŽOMBERKU MOSTOVÁ UL. Č. 305.

POLITICKÝ, SPOLOČENSKÝ A POUČNÝ ČASOPIS

Ročník II. Streda, 13. októbra 1920. Číslo 220.

Slovenská krv do neba volá.

Desiaty October bude čiernymi literami zapísaný do dejín Slovenska. Vtedy tiekla krv, čistá, slovenská krv prelievaná bratským bajonettom. Vtedy kosila v slovenských radoch smrť vraždeľnými ranami bratskej ruky. Tej krivdy, ktorej sa dopustila bratská láska na úbohom ľude oravskom v Námestove Slovák nikdy nezabudne.

Tichý, pokojný oravský ľud radostne pospiechal do Námestova, chcel počuť z úst svojho miláčka Andreja Hlinku slová útechy, kedy už bude mu Slovákovi lepšie, kedy ho už nebudú utískať cudzinci, kedy už bude môcť povedať, že sám je pán vo svojom dome, — a hľa nič nešťastiaci pokojný ľud prepadnutý ozbrojenou čeľadkou, ktorá ho, strieľala do neho, týrala ho a bila.

Darmo čakaly úbohé deti svojich v — nevrátili sa viac domov. Ostali válať sa v krvi na ulici vácajúc za slobodu Slovenska. Ozná, strašná vina o pomstu do volá. Beda tomu, z koho ponia prišlo. Beda agrárnikom a eľom Slovenska, ktorí zapríčinto krvavý kúpeľ. Trestu bo neujdú mizerní Kainovia, ktoli nevinného Ábela. Neujdú ani tí vyvrhelci, ktorí sa za za mizerný groš a dali sa žby nešťastného Kaina. Tá krv vždy ich bude pálit, edovať a vyhadzovať im na si mojím vrahom! Ty si ma l, ty si ma usmrtil, ty si ma

rnej knihy bude zapísané i ešťastného odrodilca Floria, ktorý bol duchovným pôa osnovateľom celého toho kúpeľa. On je zloduchom a už od dávnych čias, neio priateľa medzi občanmi, dený každým úprimným a dobrým kresťanom. na grošoch sosbieraných A teraz chce panovať, bavali a všade vyvolávajú ich stúpenci, nanichodní agrárnickí odkundesi. Agrárnikov do Nemestova nik nevolal, a sme istí, že ani vláda nikoho nepoverila, aby štval vojsko oproti ľudáckym rečníkom. Ten istý deň bolo shromaždenie aj v Tvrdošíne. Nebolo tam žiadnych agent-provokaterov, nepoburoval nik vojsko oproti ľudákom. Bolo by tomu tak bývalo aj v Námestove, keby nebolo bývalo tam niekoľko agrárnických štváčov, čo už od týždňov pripravovali pôdu a podhuckávali české vojsko oproti bezbrannému ľudu.

Nezdarní vyvrheli a zlosynovia všade vyvolávajú srážky, a všetku vinu potom uvaľujú na ľudákov.

Neprovokujte, nehuckajte už bezstak rozdráždený národ. Keď vidíte, že vás nechce, nenatiskajte sa mu. On prirodzeným svojím rozumom, čistým neskaleným srdcom poznal svojich opravdivých vodcov — a len za tými pôjde. Neprovokujte viac, ustúpte, nepohoršujte náš dobrý ľud slovenský. Dosť už bolo tej drahej krve slovenskej — nevylievajte ju. Neroztrpčujte tento dobrý ľud do krajnosti! Lebo beda, keď v rozhorčenosti svojej povstane oproti svojím utlačovateľom! Elementárnou silou srúti vás všetkých. **Orlov.**

Krvavá nedeľa v Námestove.

Krvavú massakru zapríčinili českí vojaci. Obrovské rozhorčenie ľudu. Bedřich Daněk ľudská hyena. Osem drobných sirôt oplakáva svojich otcov. Krvácanie ľudákov. Hrúzovláda v Námestove.

Tvrdošín, 10. okt. 1920.

V nedeľu pred obedom.

Dnes do poludnia vyhasila nevinné ľudské životy. Manželky, dietky darmo čakaly domov na návrat svojich otcov z Námestova, — nevrátili sa už viacej... Krv ich vyssal prach námestovských ulíc... Odznely výsrely, vyhasly životy... Zlosynovia nenávisti a hriechu povraždili nevinných ľudí... Povraždili otcov nevinných detí... Tam ležaly ich mŕtve telá v prachu námestovských ulíc a o pomstu volaly ku výšinám nebies...

Čo na to agrosodemitskí beťári?

Agrosodemitské plátky unisono budú revať, že Hlinka zasa vraždil. Kdežto

Ktorí odkrvácali..

Anton Jackulik, 58 ročný, otec 2 detí, roľník zo Slanice, ľudák, — do hlavy trafený skonal.

Ignác Fönig, 36 ročný, otec 6 detí, najmladší má 3 týždne, manželka nemocná, horlivý ľudák, roľník z Klina.

Obidvaja šli už domov a vtedy, ďaleko od rečnišťa boli českými vojakmi prepadnutí a postrielaní.

Ranení.

Jozef Bria, ľudák z Bobrova, ktorému rameno dostrieľali českí vojaci.

Maťugu z Vavrečky. Vojaci pod vedením Jurkuljaka, ľudskej to hyeny, vracajúceho sa domov do krve ztýrali.

Štefana Grebáča, brata Ignáca Gre-

Kde bolo četnictvo?

Četnictvo preoblečené do civila bolo prítomné na shromaždení. Zloduchom četníkov je Bedřich Daněk, četnícky nadporučík.

Kto začal?

Rvačku začali českí vojaci, ktorí bodákmi prepadli ľudáckych rečníkov. Ľud bránil rečníkov, vojakov odháňa nečo tito začali vraždiť ľudí. Vojaci utekajúcim zástupom strieľali, ba kostole nastavili strojové pušky. Strojové pušky boly postavené aj na sl cej ceste.

Dľa výpovede svedkov českí vo chceli Hlinku zabiť. *Hlinka pri ry neboľ prítomný, on po skončení reči hneď sa vybral do Tvrd rečnit.*

Bedřich Daněk.

Táto ľudská hyena je postr celého Námestova. On prena katolícke duchovenstvo. *On vrie „vojdci pořádek delajú", keď bezmocných ľudí. On to bol, kt čúcemu synovi nad mrtvolou otca to reval do ušú: „Nepla Předce ti ho Hlinka zabil!"*

Čo sa deje teraz v Náme

Ukrutná hrúzovláda panuje jemu podobní fagani sú pá a smrti. Nevinných ľudákov ľudáčky uväznik a trýznia nickej stanici.

V záujme republiky žia nápravu. Žiadame odstráne potrestianie vinníkov. Slov české vojsko je v prvom r činou.

Cenzura nepov

Ľudské hyeny na Slove budeme.

vinníkov! Jurkuliaka, toho legionárskeho por kých ostatných vrahov

Zimný vietor duje Hrobové ticho panuje Iba na Slanici a v K a drobné siroty op mužov a otcov.

Zmeny štátnej hranice v roku 1920

28. júla si pripomenieme udalosti, keď ČSR ako novovzniknutý štát musel nútene odstúpiť 27 severoslovenských obcí Poľsku.

Najvyššia rada (Konferencia veľvyslancov) Dohody vyniesla dňa 28. júla 1920 v belgickom kúpeľnom mestečku Spa závažný verdikt, podľa ktorého 27 slovenských dedín s viac ako 25 tisíc obyvateľmi pripadne Poľsku. Na Orave to boli obce: Bukovina-Podsklie, Harkabúz, Hladovka, Chyžné, Jablonka, Oravka, Pekelník, Podvlk, Sŕnie, Suchá Hora, Veľká a Malá Lipnica, Vyšná a Nižná Zubrica. Na Spiši išlo o 13 obcí: Čierna Hora, Durštín, Fridman, Jurgov, Kacvín, Krempachy, Lapšanka, Nedeca, Nižné a Vyšné Lapše, Nová Belá, Repisko, Tribš.

V roku 1924 sa ČSR vrátili Hladovka i Suchá Hora, výmenou za chotáre Jurgova a Nižnej Lipnice.

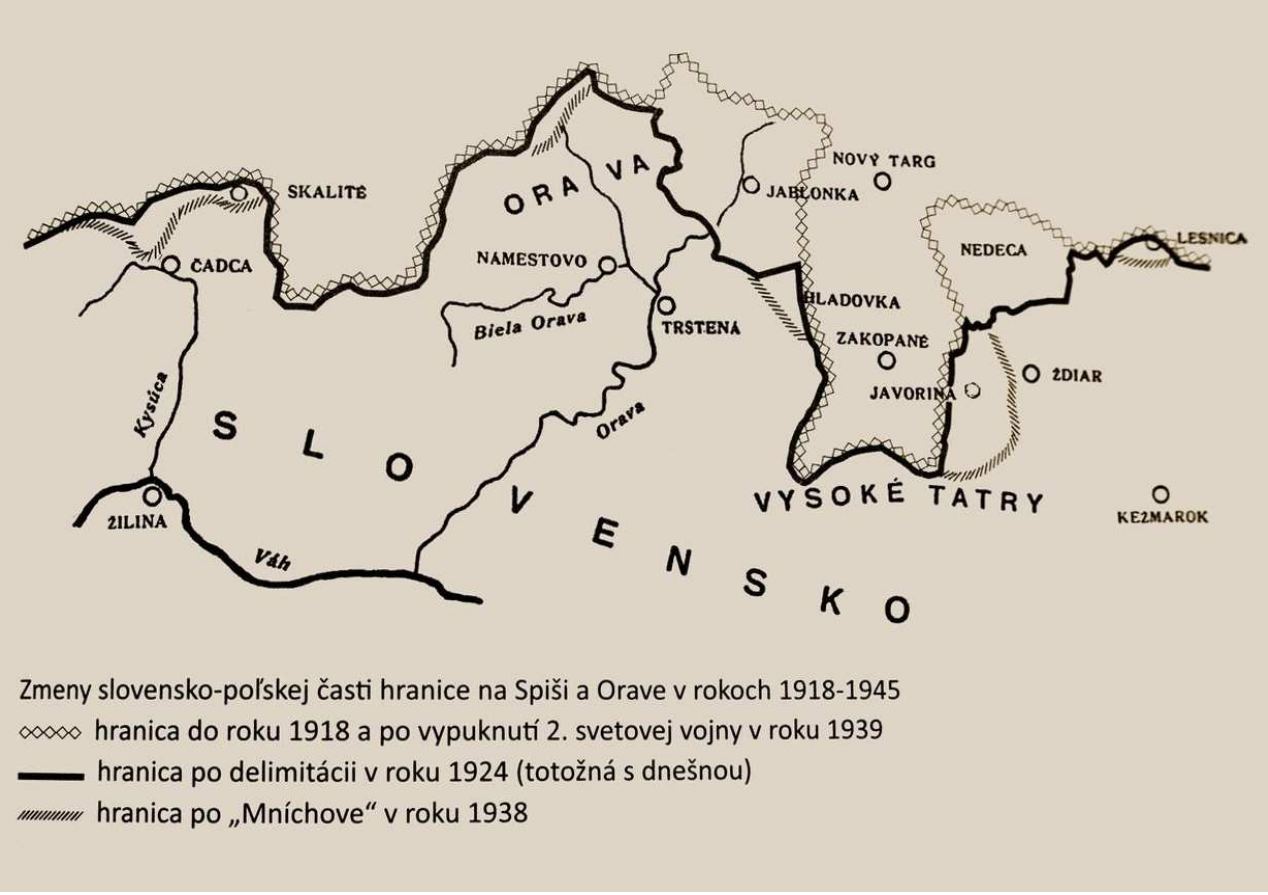

Nepokojné slovensko-poľské pohraničie

Na slovensko-poľskom pohraničí dochádzalo po vzniku I. ČSR časoch k častým krádežiam dobytka a k pašeráctvu.

Búrlivé časy konca prvej svetovej vojny priniesli so sebou aj územné požiadavky z poľskej strany.

5. novembra 1918 Ferdinand Machay so svojimi spoločníkmi založili v obci Jablonka Poľskú národnú radu a v nasledujúci deň dedinu obsadilo poľské vojsko. Prišli na pozvanie Ferdinanda Machaya, ktorý tam predstavil ciele svojho snaženia. Píše sa v nich: *„My, Poliaci v Hornej Orave, využijúc zásadu samourčovacieho práva národov, po rozklade uhorského štátu, nechceme ostať v novoutvorenej ČSR, ale žiadame pripojenie všetkých poľských krajov v stoliciach trenčianskej, oravskej a spišskej do veľkého katolíckeho Poľska.“* [1]

V Národných novinách siedmeho novembra 1918 sa o tom píše v článku Poliaci na Slovensku. Citujeme: *„V oravskej Jablonke na rínku, v jarmočný deň, vyhlásili pripojenie horno-oravských poľských obcí k Poľskému kráľovstvu. Uhorských žandárov, ktorí ich chceli rozplašiť, Poliaci odzbrojili.*

Tak urobili Poliaci i na Spiši a v Hornej Trenčianskej s dedinami, pokladanými podľa reči za poľské. Vyhlásili ich za pripojené k Poľsku.“[2]

Poľskí legionári obsadili aj Suchú Horu a nútili obyvateľov, aby prisahali vernosť poľskému štátu.[3] Písalo sa o tom aj v Národných novinách. V čísle z devätnásteho novembra 1918 sa v článku Poľské légie v Orave píše: *„Z Hornej Oravy nám oznamujú, že do Suchej Hory ešte 6. t. m. prišiel detachement poľského vojska, pozostávajúceho z niekoľkých desatín dobre vyzbrojených mužov. Vojsko prišlo pod komandom istého Juraja rytiera Lgockého. Zaujalo železničnú stanicu a vystrčilo na budovu tejže poľskú zástavu. Odzbrojilo žandárov a všetky erárne veci z kasárne odvlieklo do Haliče. Zo Suchej Hory sa vojsko poľské rozliezla po celej Hornej Orave, dodnes obsadilo už územie 7 notariátov.“*[4]

18. 11. 1918 obsadilo poľské vojsko aj Rabču a Oravskú Polhoru. Dediny vyrabovali. Miestni obyvatelia sa proti ním postavili a zhabaný tovar im zabránili odviezť do Poľska.

V decembri 1918 bola situácia v pohraničných obciach stále zložitá. Meniť sa začala až začiatkom roka 1919. Národnie noviny informovali o postupe oficiálneho vojska. V článku Naše vojsko v Orave sa píše: *„Zvesť o vojenskej situácii z 30. decembra: Naši*

---

[1] CHMELÍK, Martin. Dejiny slovensko-poľského pohraničia na Orave v prvej polovici 20. storočia, In: *Zborník Oravského múzea, ročník* XXVII, 2010, s. 80. ŠMIHEĽ, Š. *Dejiny mojich farností.* Námestovo: Vydal Ing. František Teťák, 2014. MIŠKOVIČ, A. *Napravená krivda.* Martin: 1941, s. 41. *Národnie noviny*, 7. november 1918, ročník XLIX, štvrtok, s. 2.
[2] Tamže, s. 2
[3] LANGER, J. a kol. *Trstená.* Martin: Osveta, 1973, s. 189.
[4] Poľské légie v Orave. In: *Národnie noviny*, 19. október 1918, ročník XVIX, číslo 136, s. 1.

námorníci zaujali Oravskú stolicu až po Trstenú. Poliaci držia sa v Suchej Hore a v Jablonke. V Hladovke strhli slovenskú zástavu, ale keď pribehli naši Slováci pomstiť potupu svojej zástavy, Poliaci zutekali.

Veliteľstvo skupiny plukovníka Schöbela.“[5]

Národnie noviny 18. januára 1919 uverejnili ďalšiu informáciu: *„Hranice Oravy v našich rukách. Telegram S. T. K., Kroměríž, 15. január 1919. skupina plukovníka Schöbla obsadila Suchú horu, Lipnicu, Liesek.“*[6]

Oproti Spišu, kde došlo k ostrým ozbrojeným stretnutiam medzi poľskými a československými vojakmi, na Orave bola situácia pokojnejšia a 13. 1. 1919 sa poľskí vojaci stiahli za starú uhorskú hranicu.

Dohodové veľmoci sa spor snažili vyriešiť plebiscitom, ktorý mal byť v určených okresoch v júli 1920. Nakoniec sa od neho upustilo.

Peter Huba

[5] Naše vojsko v Orave. In: *Národnie noviny*, 3. január 1918, ročník L, číslo 2, s. 3.
[6] Hranice Oravy v našich rukách. In: *Národnie noviny,* 18. január 1919*,* ročník L, číslo 14, s. 1.

Margita Figuli
25. výročie úmrtia

FIGULI, Margita, vyd. Šustrová (2. 10. 1909 Vyšný Kubín-27. 3. 1995 Bratislava), spisovateľka, národná umelkyňa

Narodila sa v tom istom dome ako Hviezdoslav. Detstvo prežila v dome pri hlavnej ceste. Už od detstva skladala verše a zdramatizovala Rozprávku Soľ nad zlato. Básnik T. H. Florin pri jej okrúhlom jubileu uverejnil v Orave dve jej básne z detstva Plač husieľ a Spomeň. K nim pridal tieto slová: „*Napísalo ich utešené dievčatko, ktoré voľakedy so mnou chodilo do jednej triedy. Bolo viac smutné ako veselé. Čosi tajomného malo vo svojich veľkých očiach. Tie ma fascinovali a nečudo, že som ho denne vyprevádzal topoľovou alejou do jej rodiska - Vyšného Kubína. Aj na ceste bolo mlčanlivé a vážne ako tie topole. Neprehovorila slova. Bola to báseň nášho ticha, našich očí, nášho priateľstva, ktoré pretrvalo dlhé cesty. Ahasvera, ťažké chvíle pokušenia.*“ A v tom istom čísle novín (roku 1969) je aj spisovateľkin list rodnej obci.

„Drahí občania rodného Vyšného Kubína,
nemusím Vás slovami presviedčať o svojom úprimnom vzťahu a o láske k spoločnej rodnej kolíske, ktorou je naša dedinka pod strmým Chočom. Túto lásku dokazujem celým svojim životom a prácou v ňom. Sú väčšie obce, sú bohatšie kraje, ale ja patrím Orave, v nej bije srdce, pod ktorým ma nosila moja matka. Ako sa loď vracia po pokojných i búrlivých cestách do prístavu, tak sa neprestajne vraciam mysľou medzi Vás.“

Viaceré jej literárne diela čerpajú dej z Vyšného Kubína. Známou sa stala zbierkou noviel Pokušenie (1937). Prózou Tri gaštanové kone ako i štvorzväzkovým románom Babylon (1946) sa zaradila k uznávaným spisovateľom. V roku 1957 jej vyšiel autobiografický román Mladosť a v roku 1974 jej vyšla práca Víchor v nás. Je autorkou novely Zuzana (1949), rozprávky Môj prvý list (1963), románu o deťoch pre dospelých Ariadnina niť (1964), rozhlasovej hry Schelleym Sen o živote (1942), Životopisných legiend (1969) a balady o Jurovi Jánošíkovi (1980). Zomrela v Bratislave 27. 3. 1995 a pochovaná je v Slávičom údolí.

Literárno-kultúrny cestopis Oravy, Dolný Kubín 2002

S T. H. Florinom na Oravskom hrade, dolná fotografia – na zjazde spisovateľov v roku 1936 v TrenčianskychTepliciach

Mikuláš Gacek
125. výročie narodenia

GACEK, Mikuláš (10. 7. 1895, Budapešť – 22. 1. 1971 Dolný Kubín), notár, spisovateľ, prekladateľ

Rodičia Mikuláša Gaceka boli stavební robotníci v Budapešti. V roku 1900 sa vrátili do Vyšného Kubína, aby mohol Mikuláš chodiť do školy.

V rokoch 1911 – 1914 študoval na Obchodnej škole v Dolnom Kubíne. Po maturite sa musel hlásiť k vojsku. Zúčastnil sa bojov na ruskom fronte, kde sa v roku 1915 dostal do zajatia. O dva roky neskôr vstúpil do čs. légií. Z tamojšieho prostredia sú jeho Sibírske zápisky. Tlačou vyšli v roku 1936.

Domov sa Mikuláš Gacek vrátil v roku 1920. Po absolvovaní notárskeho kurzu pôsobil ako notár v Lokci (1922-1926), v Párnici (1926-1930) a v Dolnom Kubíne (1930-1939). V rokoch 1939 – 1940 bol vedúcim kultúrneho oddelenia Ministerstva národnej obrany v Bratislave, potom tlačovým a kultúrnym atašé v Moskve. V rokoch 1941 až 1945 pracoval na tlačovom a kultúrnom oddelení Ministerstva zahraničných vecí v Bratislave. V roku 1945 počas prechodu frontu bol zaistený a odvezený do Sovietskeho zväzu. Odsúdený bol na desať rokov nútených prác v gulagoch v Kazachstane. Domov sa vrátil v roku 1955 a žil v Dolnom Kubíne. V roku 1963 ho najvyšší súd ZSSR rehabilitoval.

Zomrel v Dolnom Kubíne. Valentín Beniak sa s ním rozlúčil touto básňou:

Čas odísť?
Keď biedny zostal som tu v svojom bratskom žiali
pozávidel som Ti to Tvoje pružné telo;
to vetry smrteľné odo mňa k Tebe viali
a ty si do hrobu zvrátil zasnené čelo.
Už teda nemám Ťa hore v tatranskej diali,
odkiaľ a kam sa nám obom tak dlho cnelo;
mne z diaľav záhrobných od Teba hrmí delo,
že čas je odísť, už by sme spolu spali!

Mikuláš Gacek sa venoval aj prekladateľskej činnosti. Preložil 23 literárnych diel z ruskej a sovietskej literatúry (Čechov, Kuprin, Aksakov, Afinogenov, Jelenev, Suchovo-Kobylin, Gorlov a i.).

Posmrtne vyšla jeho spomienková štúdia o L. Nádašim- Jégem *Rovesník* (Peter Huba, Dolný Kubín 1995) a obsiahle denníkové záznamy z rokov 1937 – 1944 *Surová býva vše pravda života* (Peter Huba, Dolný Kubín 1996).

V roku 2015 vydala Sibírske zápisky aj Matica slovenská. O dva roky neskôr vydala Matica slovenská aj knihu Mikuláš Gacek. Päť osudových návratov. Autorkou je Gacekova dcéra Milota Zelinová Gaceková.

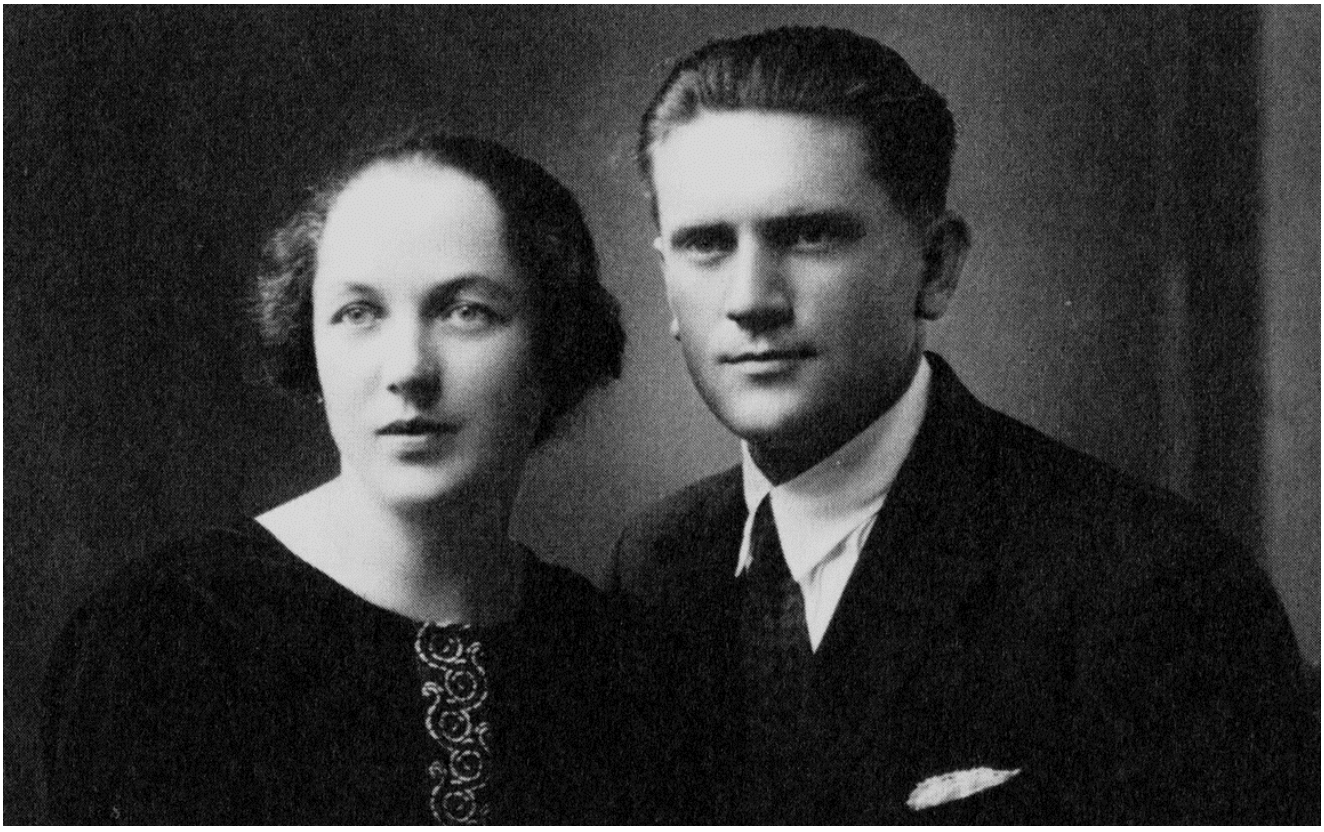

Mikuláš Gacek s manželkou, dolná fotografia – pri písaní

Jégé s akademickým sochárom Fraňom Štefunkom (modeloval bustu spisovateľa). Vpravo stojí spisovateľ Mikuláš Gacek

Ctiboh Zoch
205. výročie narodenia
155. výročie úmrtia

ZOCH, Ctiboh, pôv. Cochius Timoteus (* 17. 3. 1815 Veličná - † 15. 12. 1865 Jasenová), evanjelický farár, spisovateľ, jazykovedec

Narodil sa vo Veličnej ako piate dieťa Pavla Cochiusa a jeho druhej ženy Heleny Janovicovej. Základné vzdelanie získal v rokoch 1826-1829 v škole, v ktorej vyučoval jeho otec. V štúdiách pokračoval na evanjelickom lýceu v Kežmarku, v rokoch 1829-1831 na gymnáziu v Šajavskom Gemeri. Po dvoch rokoch prešiel na evanjelické lýceum v Banskej Štiavnici.

Od jesene roku 1833 študoval na evanjelickom lýceu v Bratislave. Tu vstúpil do samovzdelávacej Spoločnosti reči a literatúry čskoslovenskej a stal sa jedným z najaktívnejších členov. Od počiatku sa spriatelil s Ľudovítom Štúrom, ba stal sa jeho pravou rukou. 24. apríla 1836 sa ako tajomník Spoločnosti zúčastnil pamätnej schôdzky na Devíne, kde predniesol aj vlastnú báseň.

V roku 1837 zložil v Bratislave kandidátsku skúšku a bol vysvätený za kňaza. Bol jedným zo zakladateľov Tatrína a významným obhajcom slovenčiny. Na jej obranu napísal spis „Slovo za slovenčinu“ (1846), ktorý bol cenzúrou výrazne zoškrtaný a v tom čase nevyšiel tlačou. Podarilo sa to až v roku 1958.

Na Orave patril medzi spoluzakladateľov Oravského učiteľského bratstva.

V rokoch 1848/1849 sa podieľal na spísaní Gecelských žiadostí. Za svoje pronárodné snaženia bol prenasledovaný, odsúdený na smrť a odvlečený do Aradu.

Významnou mierou sa podieľal pri organizovaní memorandových slávností v Martine v roku 1861 a pri zakladaní Matice slovenskej.

Ctiboh Zoch zanechal po sebe rozsiahlu publicistickú prácu, mnoho básní, historických, jazykovedných a iných príspevkov. Uverejňované boli v Slovenských národných novinách, v Lichardových Slovenských Novinách. Nezdar revolúcie v rokoch 1848/1849 znášal veľmi

ťažko. Určitý čas písal články v slovakizovanej češtine. Od decembra 1861 opäť v spisovnej slovenčine.

Ctiboha Zocha spájalo dlhoročné priateľstvo s lekárom a obhajovateľom slovenčiny Baltazárom Demianom, Jurajom Matúškom, Jankom Matúškom, Samuelom Novákom i ďalšími významnými oravskými pronárodnými dejateľmi.

Po krátkej chorobe zomrel ako 50 ročný. 18. 12. 1865 ho za veľkej účasti ľudí pochovával superintendent Karol Kuzmány. Hrob Ctiboha Zocha sa nachádza na jasenovskom cintoríne.

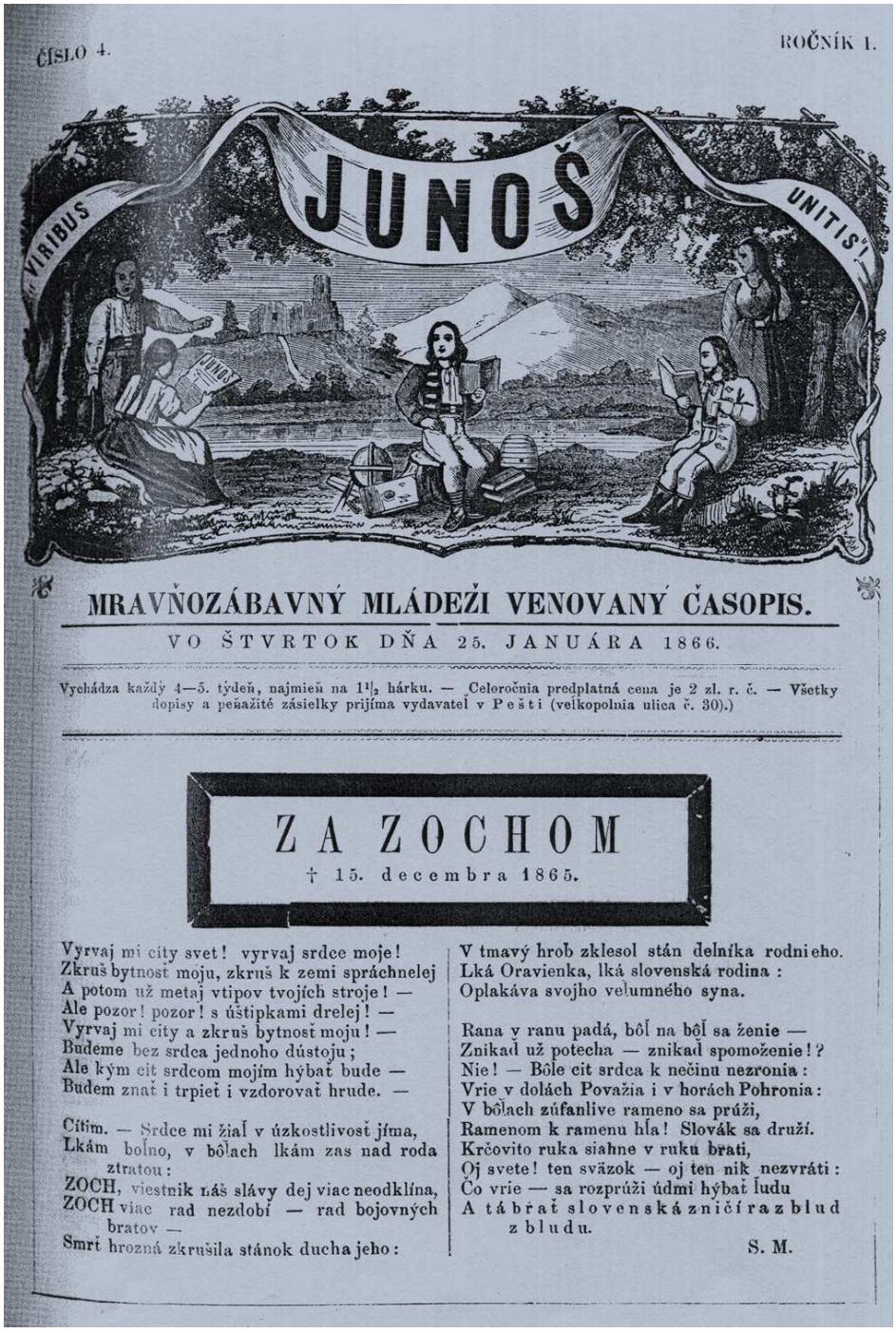

ČÍSLO 4. ROČNÍK I.

JUNOŠ

VIRIBUS UNITIS!

MRAVŇOZÁBAVNÝ MLÁDEŽI VENOVANÝ ČASOPIS.

VO ŠTVRTOK DŇA 25. JANUÁRA 1866.

Vychádza každý 4—5. týdeň, najmieň na 1½ hárku. — Celoročnia predplatná cena je 2 zl. r. č. — Všetky dopisy a peňažité zásielky prijíma vydavateľ v Pešti (velkopolnia ulica č. 30).)

ZA ZOCHOM

† 15. decembra 1865.

Vyrvaj mi city svet! vyrvaj srdce moje!
Zkruš bytnosť moju, zkruš k zemi spráchnelej
A potom už metaj vtipov tvojích stroje! —
Ale pozor! pozor! s úštipkami drelej! —
Vyrvaj mi city a zkruš bytnosť moju! —
Budeme bez srdca jednoho dústoju;
Ale kým cit srdcom mojím hýbať bude —
Budem znať i trpieť i vzdorovať hrude. —

Cítim. — Srdce mi žiaľ v úzkostlivosť jíma,
Lkám bolno, v bôľach lkám zas nad roda ztratou:
ZOCH, viestnik náš slávy dej viac neodklína,
ZOCH viac rad nezdobí — rad bojovných bratov —
Smrť hrozná zkrušila stánok ducha jeho:
V tmavý hrob zklesol stán delníka rodnieho.
Lká Oravienka, lká slovenská rodina:
Oplakáva svojho velumného syna.

Rana v ranu padá, bôľ na bôľ sa ženie —
Znikad už potecha — znikad spomoženie!?
Nie! — Bôle cit srdca k nečinu nezronia:
Vrie v dolách Považia i v horách Pohronia:
V bôľach zúfanlive rameno sa prúži,
Ramenom k ramenu hľa! Slovák sa druží.
Krčovito ruka siahne v ruku brati,
Oj svete! ten sväzok — oj ten nik nezvráti:
Čo vrie — sa rozprúži údmi hýbať ľudu
A tá brať slovenská zničí raz blud z bludu.

S. M.

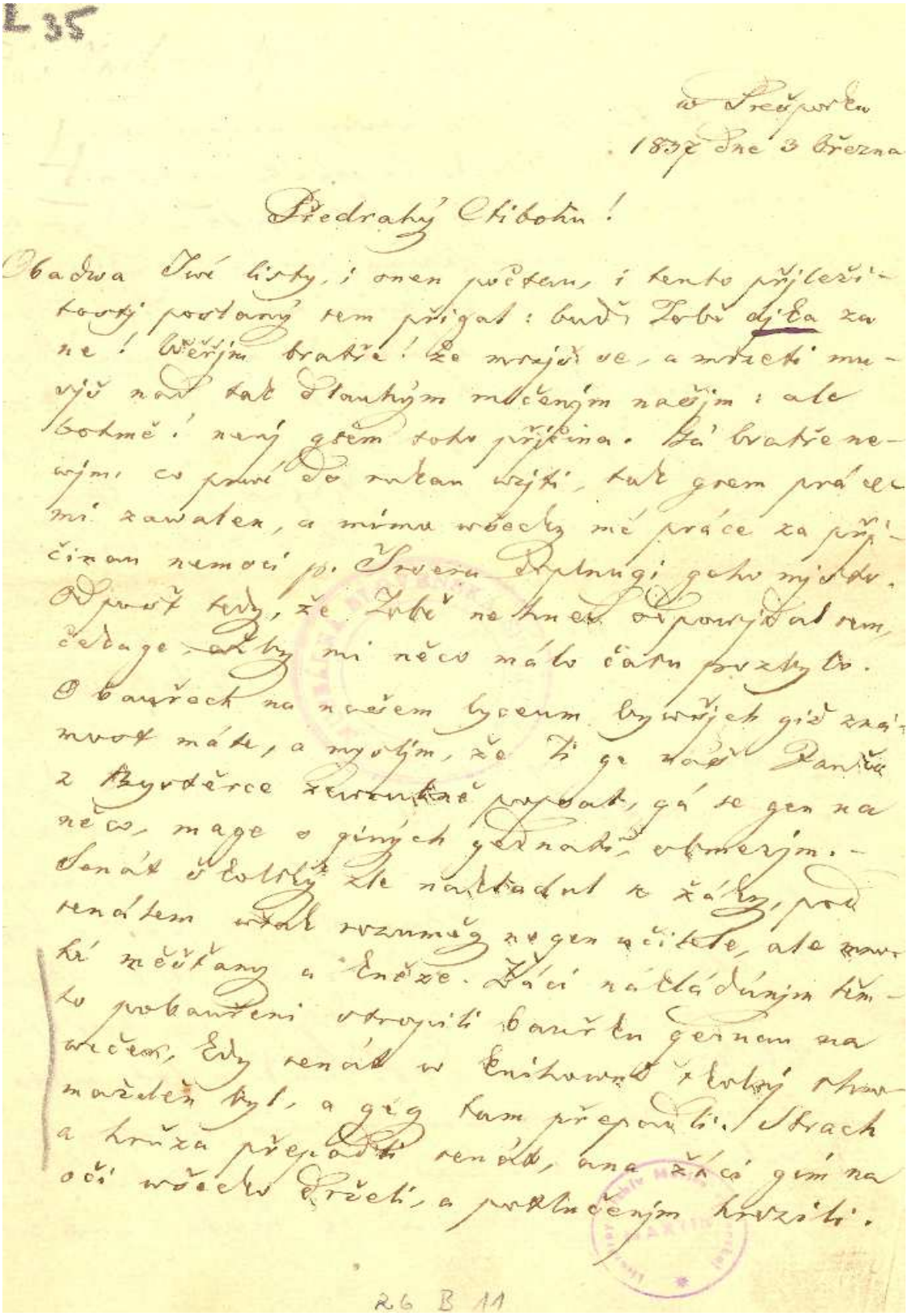

L 35

w Prešporku
1839 dne 3 března

Předrahý Ctibohu!

Obadwa Twé listy, i onen počtem, i tento příležitostný postawený tem přigat: buď Tobě díka za ne! Wěřím bratře! že nejdeš se, a mrzeti mě-výše nad tak stautným mlčením naším: ale bohmě! není gsem toho příčina. Gá bratře newím co prwé do rukan wzjti, tak gsem práce mi zawalen, a mimo wšecky mé práce za příčinau nemocí p. Šwera Deplnugi gsem nyštěr. Dopřeď tedy, že Tobě na tuto odpowědi tem čekage, aby mi něco náto čatu prozbylo. O bauřeck na našem lyceum bywajek giž zná-mwot máte, a myslím, že Ti ge naše Danča z Byrdařce zwetkaě popsat, gá se gen na něco, mage o giných gednadě obmezjm. Senát ředitelý ze nakladat s žáky, pro-senátem wtak rozumněg zregen učitele, ale zaw-ká mečtany a Knože. Žáci nakládánjm těm-to pobauřeni ustrojili bauřku gednou na wečer, kdy senát w Knihowně ředitelý shromažděn byl, a gig tam přepadli. Strach a hrůza přepadla senát, ana žáci gim na oči wšecky třeti, a pokleněným kroziti.

26 B 11

List od Ľudovíta Štúra

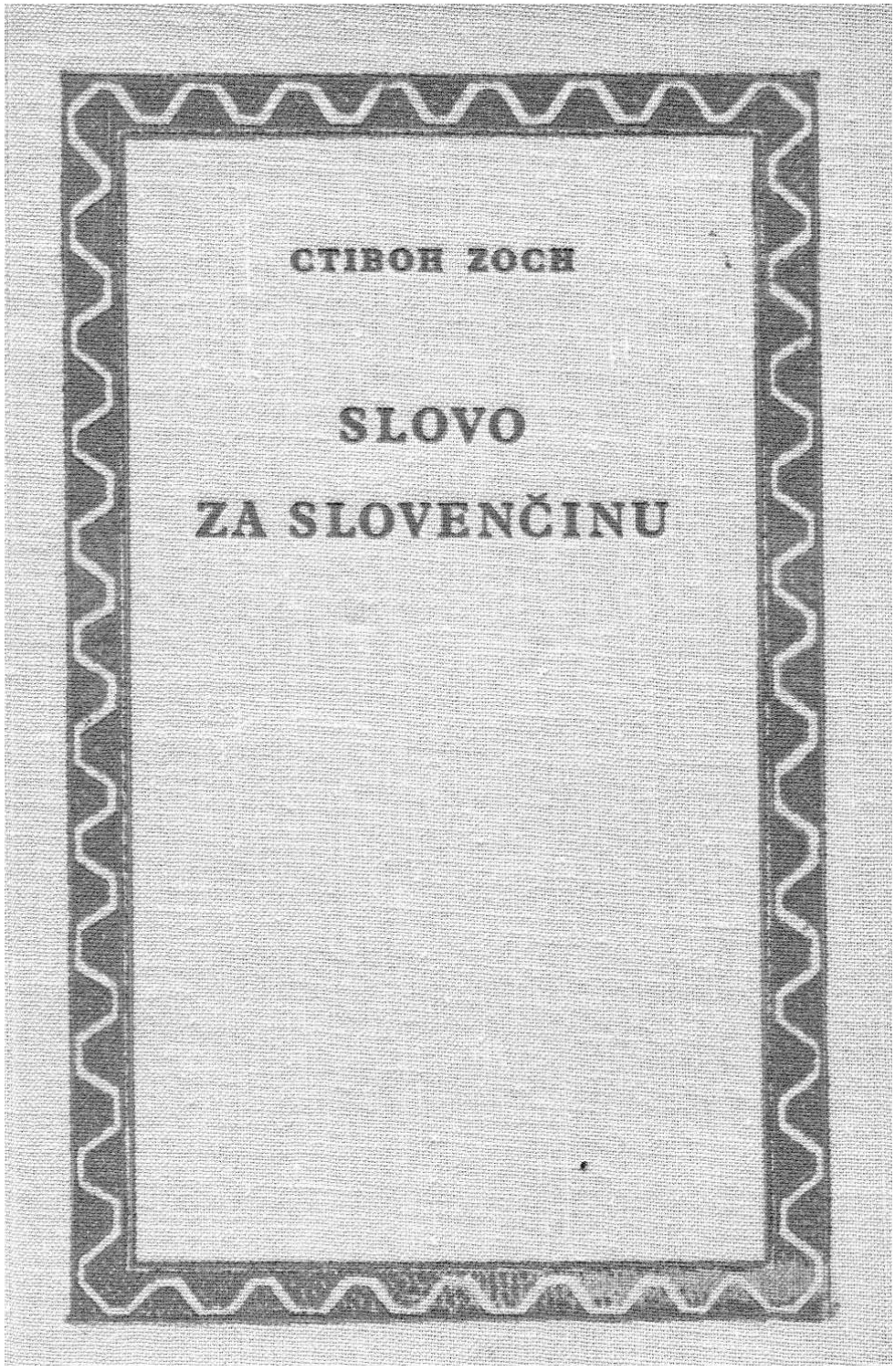

Ctiboh Zoch je autorom rozsiahleho spisu Slovo za slovenčinu, ktorý napísal ako odpoveď na Hlasové o potrebe jednoty spisovného jazyka... Zochov spis zostal v rukopise, lebo cenzor vyškrtal všetky podstatné časti textu. V roku 1958 spis vydalo Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry.

Ladislav Nádaši Jégé
80. výročie narodenia

NÁDAŠI JÉGÉ, Ladislav (* 12. II.1866 Dolný Kubín – † 2. 7. 1940 Dolný Kubín), spisovateľ, publicista, literárny kritik, lekár

JÉGÉ, vl. menom Nádaši, Ladislav MUDr. Pochádzal z národne uvedomelej rodiny (otec advokát, u ktorého Hviezdoslav vykonával advokátsku prax). Medicínu študoval na Karlovej univerzite v Prahe, kde bol činný v spolku Detvan. Od 1. apríla 1890 pôsobil ako lekár v Dolnom Kubíne. Do literatúry vstúpil v 90. rokoch minulého storočia pod pseudonymom Ján Grob (neskôr zo začiatočných písmen tohoto mena vznikol pseudonym Jégé). Viaceré jeho literárne diela sú lokalizované na Oravu (Adam Šangala, Kozinský mlyn, Jedovaté kvety). V novele Výhody spoločenského života (Slovenské pohľady, 1899) kriticky opísal malomeštianstvo, buržoáziu. Je to prvá realisticky napísaná novela o kubínskej spoločnosti. Ďalej napísal: Wienawského legenda, Svätopluk, Itália, Cesta životom, Alina Országhová, Medzi nimi, S duchom času a niekoľko divadelných hier.

V rokoch 1923-26 redigoval Našu Oravu. V knihe Jégé v kritike a spomienkach nájdeme spomienky na Jégého od jeho priateľov a zhodnotenia literárnych prác od literárnych kritikov. Jégého ako lekára predstavil v týždenníku Orava MUDr. Eugen Vilček. Celá Orava dôstojne oslávila Jégého sedemdesiatku. Na akadémii v Dolnom Kubíne 8. 2. 1936 spieval Spevácky zbor oravských učiteľov. Príležitostnú báseň Ignáca Grebáča-Orlova K sedemdesiatke Jégého predniesol odb. učiteľ Ondrej Čierny z Námestova. Citujeme dva úryvky z básne:

Tak sedemdesiat -
hej, sedemdesiat rokov prebehlo
vo víre vekov
sťa reťaz.
Hej, to on, oslávenec náš
náš milý rodák Jégé - Nádaši.

Július Dzurek v svojej reči medziiným povedal: *"Nádaši ako spisovateľ patrí celému národu, ale v prvom rade, odpustí nám to, privlastňujeme si ho my, najbližšia rodina Oravcov."*

Zomrel 2. 7. 1940 v Dolnom Kubíne, kde je aj pochovaný. Za Spolok slovenských spisovateľov sa nad jeho hrobom rozlúčil básnik Valentín Beniak. Jeho smútočný prejav priniesli Slovenské pohľady (1940, 6-7).

Janek, J.: - Dudáš, J.: Literárno-kultúrny cestopis Oravy. Dolný Kubín 2002.

Jégé s manželkou
Titulné strany Jégého knihy Adam Šangala

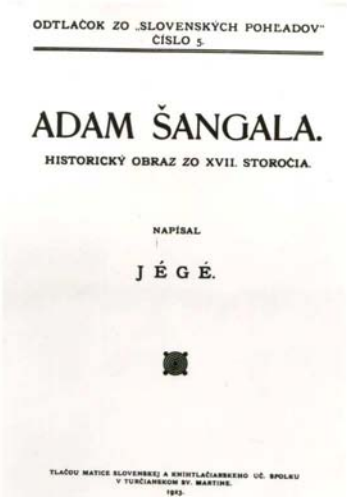

S vdovou po P. O. Hviezdoslavovi
Jégého pohreb v Dolnom Kubíne 4. júla 1940

Spracoval: Peter Huba

O tom, ako sme zalievali na Orave už tretiu Osmijankovu literárnu záhradu

Detské oddelenie Oravskej knižnice Antona Habovštiaka pod vedením hlavného záhradníka tety Aly a jej pomocníkov – p. učiteliek aj v 15. ročníku celoslovenskej čitateľskej súťaže Čítame s Osmijankom – Pridaj sa aj ty! veselo rýľovalo, okopávalo, polievalo knižné semienka slovenských a svetových detských autorov. Viac ako 200 malých čítajkov spomedzi deviatich tried Špeciálnej školy pre žiakov s telesným postihnutím, ZŠ Janka Matúšku, ZŠ Martina Kukučína, ZŠ Petra Škrabáka a ZŠ Zázrivá už tretí rok usilovne zveľaďovalo tretiu literárnu záhradku.

Dolnokubínski Osmijankovia si demokraticky, každá trieda, svojím hlasovaním vybrala spomedzi **ôsmych súťažných otázok tie svoje štyri, „srdcovky“.**

Osmijanko v snehu

Teta Ala predstavila každú jednu zapojenú knižku krátkou ukážkou jej textu, stručný životopis konkrétneho autora, pripravila výstavku aj iných kníh z ich tvorby. Deti si knižky prelistovali, poobracali z každej strany a hlasovali. Otázky boli obodované a tie s najväčším počtom bodov putovali rýchlosťou blesku už aj medzi deti. Koncom mája 2019 tak v balíkoch do Bratislavy docestovali úžasné dielka zo všetkých otázok. Ani jedna nezostala deťmi v Dolnom Kubíne nepovšimnutá.

V prvej súťažnej otázke spoznali rozprávky, kde najväčšiu neplechu robili strigy, ježibaby, strigôni, ježibábeli, černokňažníci. **Tvorili Strigo-Ježibabinec** – originálny atlas jedovitých ježibáb a strigôňov. Rozprávka o pracovitom, odvážnom, dobrom oplývajúcom Jankovi Polienkovi tety **Márie Ďuríčkovej** im pripomenula ich činnosti, *ako dokážu pomáhať svojim rodičom, zbaliť si tašku, nakŕmiť psíka, čítať denne dvadsať minút, nakúpiť, prestrieť stôl, povysávať, umyť riad.* Pre Osmijanka vyfarbovali svoje **unikátne domčeky samostatnosti. Každý bol iný, zaujímavosťou bolo aj pre tetu Alu zistenie, ako málo detí nevyfarbilo celý domček.** Deti na Orave sú jednoducho šikovné až na závidenie.

Na riešenie druhej súťažnej otázky potrebovali **uloviť veľa-preveľa slov** zo známych i menej známych básničiek uja **Jozefa Pavloviča, Štefana Moravčíka, Františka Rojčeka, Daniela Heviera i mnohých ďalších básnikov.** Hlavný lovec – ujo Pavlovič a jeho pomocníci – Osmijankovia zablúdili do svojich zošitov diktátov a ocitli sa aj *v červenom mori chýb.* Mnohí Omijankovia i žiačik Jurko trénoval v ulovených slovách neposlušné a nepoddajné písmenko R. Ich huncútstva nemali konca-kraja, vynaliezavosť im bola vlastná, pekne-krásne si slová s R povymieňali za iné podobné, kde už R nebolo. Zahrali sa na slovných žonglérov s kufríkom, ktorý ukrýval zvieratká a samozrejme rýmovali svoje vlastné básničky z vymyslených slov. Do sveta cestovali pravidlo i plavidlo, slnce i srnce, včela i včera, údel i úder, lev i rev...

S knižkou Daniely Krolluperovej **Stratená škola v nich v tretej súťažnej otázke oživila túžbu mať aj nejedno zlostnícke želanie.** Do postavy literárneho hrdinu Ondra sa prevtelil nejeden

Osmijanko. **V** ich hlavách vzniklo nejedno želanie, čo by mohlo napr. zmiznúť, alebo sa niekomu prihodiť. Samozrejme, vyhrávalo aj medzi nimi klasické zmiznutie školy. Ako to dopadlo, kto školu s učiteľkami a pánom školníkom zachránil, kto bol, a kde sa ukrýva černokňažník Zlobyrád, riešili a objasňovali deti vo svojich príbehoch. Pre zábavu, bystré oko a na utvrdenie získaných vedomostí z príbehov knihy si spomínali **pri riešení ôsmich kľúčových indícií v osemsmerovke.** To vám bolo čiarania, obhrýzania ceruziek a posielania zlostníckych želaní tomu, čo tú osemsmerovku vymyslel.

Aj takto deti stvárnili svoje predstavy

Prečo sú nedovolené tajomné veci pre nás lákavé, prečo deťom niektoré veci rodičia zakazujú, to Osmijankovia vďaka fantastickému príbehu malého Billyho **v štvrtej súťažnej otázke spoznali v knihe Minpinkovia od Roalda Dahla.** Vo svojich listoch opísali, aké tajomstvo by chceli vyskúšať, ale (ešte zatiaľ) im to rodičia nedovolili urobiť.

Osmijanko si prečíta o ich bicyklovaní po cestičkách na Kuzminove, Gäceli, o riadení motorky, varení večere, o stanovaní pod širym nebom a pod. Svoje výtvarné zručnosti precvičili pri znázornení nezvyčajného tvora a veľkého postrachu všetkých minpinkov – netvora **Chlamstúňa ohnivého**. Zadané indície – levie laby a hlava podobná krokodílovi im nezabránili naplno prejaviť svoju obrazotvornosť, fantáziu. Z výkresov povyskakovali praveké jaštery, dinosaury, draky. Detské rúčky originálne prejavili aj svoju fantáziu pri stvárnení **vysnívanej krajiny**. Pod ich rukami vznikla letecká, lízanková, šľahačková, obuvnícka, strigôňska, robotická, vesmírna i vílová krajina. Spoznali aj iné knihy z fantastického kufríka Roalda Dahla, (Hastrošovci, Matilda, Jakub a obrovská broskyňa...), ktoré si vzájomne počas chvíľky hlasného čítania aj vzájomne predstavili.

Najväčšou výzvou v tomto ročníku súťaže bola pre deti **piata literárna otázka s hrdinami knihy Gianniho Rodariho – Cibuľkove dobrodružstvá.** Deti sa ocitli v kráľovstve grófa Čerešničku,

spoznali ako legendárny Cibuľko, vďaka svojej šikovnosti, odvahe, humoru a húževnatosti vyslobodí svojich vitamínových ovocných a zeleninkových kamarátov aj z väzenia, aké je dôležité mať kamarátov a aké je super vedieť si získať nových kamarátov. Čítajúce deti sa s tetou Alou nejeden raz aj v kapitolách príbehu strácali. S vyplazeným jazykom naspäť prevracali stránky knihy a vzdychali, vzdychali..., toľko veľa postavičiek tam vystupovalo... Pre oddych hlavičiek im pomáhalo ***kreslenie mapy krajiny s objavenými literárnymi hrdinami (don Petržlen, cibuliačikovci, pán Tekvička, kmotra Tekvica, cirónikovci, rytier Rajčina, advokát Hráštek.)*** Postupne sa pod ich šikovnými rukami rysoval prečítaný príbeh. Aj v tejto otázke to nebolo len o čítaní, kreslení, **ale aj o písaní príbehu, či sú pre nás priatelia dôležití, aký by bol život bez nich a čím nás obohacujú.**

Na nástenke

Ďalší skvelý príbeh z pera slovenskej spisovateľky Andrejky Gregušovej knižku Svetozár deti spoznali v šiestej súťažnej otázke. Útla knižka s veľkou výpovednou hodnotou prinútila deti uvažovať o tom, ako a či vôbec môžu spolu existovať na jednom mieste **- človek a holub. Aké kladné a záporné nedostatky toto spolužitie prináša v každom meste, o tom sa viedla veľká a aj hlučná debata.** Po prečítaní príbehu vznikali v triedach malé zasadnutia mestskej rady, kde deti - *poslanci pomocou svojich argumentov pre a proti hľadali riešenia ich spolužitia aj v našom mestečku. Detskí predstavitelia Svetozára a slečny Irenky si v triedach otvorili aj* ***Kanceláriu dobrých správ, prostredníctvom ktorej si navzájom posielali dobré správy.***

Ich mottom sa stalo heslo: „ Dobrých správ nikdy nie je dosť!"

Dušan Dušek ich v siedmej súťažnej otázke pozval do ďalšej svojej detskej knižky – Pištáčik. Veselé chvíle deti prežívali pri spoznávaní jednotlivých príhod knižky. Skamarátili sa s Pištáčikom, zlým vtáčiskom Lojzom, kamarátom Čujkom. Príbehy Pištáčika a jeho kamaráta Lojza, maškrtných včiel, ich vzájomné huncútstva, nastražovanie pascí, vzájomných provokácií na ich tvárach vyvolávali

úsmev, z lavíc sa ozývali salvy smiechu. V tvorivej literárnej **dielni vymýšľali príbehy o tom, ako by to u nich doma vyzeralo, keby si mohli vziať psíka z útulku, ako by sa volal a podľa čoho by mu dali meno.** Svoje predstavy aj výtvarne stvárnili, z ich výkresov na Osmijanka vykúkali zvedavé či dalmatíncov, vlčiakov, kólií, dobermanov i „vypasenej safalatky"- jazvečíka. Najväčšou lahôdkou určite bude **pre Osmijanka čítanie príbehov detí, ako oni „sadli niekomu na lep", či na nich a ako niekto vymyslel niekedy lapajstvo, huncútstvo. Pani učiteľky a teta Ala len tak otvárali oči pri čítaní niektorých ich výtvorov –** *aj ony boli nechtiac ich účastníkmi..*

A takto sa kreslilo na zemi

Aká by to bola súťaž bez klasickej Osmijankovej rozprávky. ***Tento ročník deti pobavila Rozprávka o inzerátovom prasiatku z pera pani spisovateľky Kristy Bendovej.*** Nielen ľudia sa cez noviny a časopisy chcú s niekým zoznámiť, niečo predať i nakúpiť. Aj zvieratká, konkrétne prasiatko Rypuľko sa jedného dňa rozhodne, že sa ožení. Svoj zámer zrealizuje napísaním inzerátu a jeho uverejnením v časopise Kapustné listy. O tom, aká je dôležitá pravdovravnosť, úprimnosť aj v zostavení inzerátu sa milý Rypuľko presvedčí na vlastnej koži. Nepravdy a lži často potom spôsobia, že sa stane to, čo sa stane. Rypuľkovi sa ozve niekto iný, ako chcel. Deti cez neho zistia, že netreba si prikrášľovať, vymýšľať si. Nadobudnuté skúsenosti si deti **overili v písaní svojho inzerátu, prostredníctvom ktorého si hľadali nového kamaráta. Rozbehnutí v písaní, nelenili a Osmijankovi vyrobili „inzerát na mieru," za účelom nájdenia mu kamarátky. Či sa to podarilo, nevieme. Dozvieme sa hádam v nejakom uverejnenom príspevku, v nasledujúcom súťažnom zošitku.**

Prečo teta Ala a deti čítajú každý rok v knižnici, v škole, na výlete už pravidelne aj s Osmijankom?

Lebo... Čítanie s kamarátmi, veľkými i malými je super. Vzniká prostredie pre spoločné zážitky, dobrodružstvá, priateľstvá, radosť a smiech. Dobre sa spolu smeje, rozmýšľa, obhrýza ceruzka, rieši osemsmerovka, kreslí strapatá cibuľa, rýmuje i len tak drieme v lavici, na koberci.

Býva vtedy srdcu lahodiaci pohľad, keď si navzájom deti pomáhajú, učia sa spolu rozprávať, pomáhať si, strúhať ceruzky, hľadať čitateľské preukazy, vymieňať knižky, spoznávať nových autorov kníh, inšpirovať sa čítanť aj touto súťažou. Ani sa nevie, ako sa zrazu niečo nové naučí inak, ako je to na vyučovacej hodine. Hodiny spoločných stretnutí zanechávajú krásne spomienky v ich srdiečkach. Dolnokubínski nováčikovia v súťaži – deti špeciálnej základnej školy – niečo nové, inšpirujúce aj pre tetu Alu, bola to veľká výzva každý týždeň, čo nové prinesie. Krásne kresby, iné prostredie, zážitky detí, stretnutia plné lásky, objatí, vtipov, hrania divadielok rukami, nohami. Nezvyčajné stretnutie Osmijanka a tety Aly bolo v tomto ročníku aj zapojenie detí zo ZŠ Zázrivá. Deti pracovali ako rakety, usilovne vymýšľali, kreslili, lepili a spoznávali nové knihy.

V zaujatí, každý nad tým svojim

„A komu sa nelení, tomu sa zelení!“ sa naplnilo do bodky. Úspech sa aj v tomto ročníku dostavil, odmeny si užijú nováčikovia i už ostrieľaní súťažiaci z Dolného Kubína:

V prvej osmičke na Slovensku sa umiestnila II. A ZŠ Zázrivá, v tretej osmičke sa umiestnila IV. C ZŠ Janka Matúšku v Dolnom Kubíne a nováčikovia – deti zo SZŠ pre žiakov s telesným postihnutím v Dolnom Kubíne.

Všetkým pani učiteľkám teta *Ala „Osmijanková“ vyslovuje zo svojho knihovníckeho srdca veľké ĎAKUJEM, pre ich ochotu pracovať aj vo voľnom čase s deťmi na súťaži, za ochotu, obetavosť zapojiť sa s ňou do ťažkej celoslovenskej súťaže.*

Alena Javorková – detské oddelenie OK AH v Dolnom Kubíne

Stretnutia pri ktorých nielen deti, ale aj mamka, ocko, dedko s babkou rozprávali a tvorili

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne, v zriaďovateľskej pôsobnosti Žilinského samosprávneho kraja a v spolupráci s Nadáciou Poštovej banky spájala generácie v rôznych aktivitách aj vďaka podpore Grantového programu Nadácie Poštovej banky – Nápad pre 3 generácie.

Počas viacerých spoločných aktivít (Babka, dedko, rozprávaj – zábavné stretnutie detí, rodičov a ich starých rodičov v popoludňajších hodinách, Moje mesto – zábavné dopoludnie na dolnokubínskom námestí, Remeslo má zlaté dno – tvorivá výtvarná dielňa, denný čitateľský tábor, tematické podujatie Suknička plátenná, zásterka vyšívaná) zažili množstvo zážitkov, zdokonalili si svoje čitateľské i výtvarné zručnosti, nadviazali nové priateľstvá, rozšírili si vedomosti o svojom meste, regióne, spoznali jeho historické osobnosti, kultúrne a turistické zaujímavosti a už skoro zabudnuté remeslá si vyskúšali aj naživo.

Netradičné maľovanie

Priestor, kde sa stretlo dieťa – rodič a starý rodič, vytvoril medzi nimi aj vďaka spoločných aktivitám puto, ktoré ich utvrdilo v tom, že existujú všetci spoločne jeden pre druhého. Cez čítanie, rozprávanie a tvorenie na aktivitách si vzájomne ukázali, aká je v ich živote dôležitá vzájomná spolupráca a súdržnosť rodiny.

Babka, dedko, rozprávaj – Zábavné májové stretnutie detí, rodičov a ich starých rodičov v popoludňajších hodinách, v priestoroch spoločenskej miestnosti Oravskej knižnice.

Spoločne strávený čas sa niesol v duchu spievania pesničiek, v hraní krátkych scénok, hádaniek, čítaní ukážok známych i menej známych rozprávok z detstva rodičov a starých rodičov, v rozprávaní príbehov a zážitkov ako sa kedysi žilo, hralo. Následne si svoje zručnosti všetci zúčastní precvičili pri netradičnej aktivite , kde maľovali obrázky originálnou technikou – maľovanie čajom. Pre deti a aj pre starých rodičov a rodičov nový zážitok vidieť ako ich deti fungujú mimo svojej rodiny. Deti pred nimi prezentovali svoje zručnosti, spev, výrobu korbáčikov. Podnecujúcim zážitkom bolo pre deti aj to , keď ich rodičia a starkí im rozprávali o svojom detstve, hrách a ukázali im svoju zručnosť pri výrobe syrovej pochúťky - korbáčikov.

Moje mesto – Zábavné dopoludnie, ktoré strávili deti na dolnokubínskom námestí, kde spoznávali jeho významné historické budovy, v ktorých sa narodili alebo tam pôsobili významné osobnosti, zároveň zábavnou formou pracovali s truhličkou textov, kvízov a rôznych informácií o osobnostiach

regiónu Oravy v Parku dejateľov. Svoje orientačné zručnosti predviedli deti pri práci v skupinách pri vyhľadávaní informácií na Mape osobností Oravy. Taktiež si svoje nadobudnuté vedomosti vzájomne predstavili, vymieňali si dojmy, ako sa im pracovalo v skupine, komentovali obtiažnosť vyhľadávania v nezvyčajnom prostredí, riešili literárne hádanky zamerané na osobnosti a pamiatky regiónu a svoj postreh precvičovali pri práci s obrázkovým pexesom. Navštívili taktiež nezvyčajné miesto v meste – historický cintorín, kde položili malý kvietok na hrob veľkého básnika P. O. Hviezdoslava. Aktivita im priniesla veľa podnetov a spoločných zážitkov.

Keď je hotový výsledok snaženia

Remeslo má zlaté dno – v tvorivej výtvarnej dielni pod vedením lektorky Danky Kubíkovej sa zapojené deti zoznámili s novým materiálom na tvorenie – s hlinou a vyskúšali si naživo, ako sa formuje miska na prenosnom hrnčiarskom kruhu. Nadobudli nové vedomosti o jej výskyte, zložení, aký je jej spôsob spracovania tesne pred točením na kruhu. Zároveň si odovzdávali svoje dojmy a pocity, ktoré v nich dotyk s hlinou ako takou vyvolával. Hotové dielka si odniesli domov ako malý darček pre svojich blízkych – rodičov, starých rodičov. Aktivita v nich prebudila záujem o niečo nové, ešte nepoznané.

Počas druhého júlového týždňa zažilo dvadsať odmenených detí – malých čitateľov knižnice, (za

aktívnu účasť v rôznych iných aktivitách našej knižnice počas celého roka), vo veku do 12 rokov veľké dobrodružstvo v **Dennom čitateľskom tábore**.

Počas piatich dní im pracovníčky knižnice, lektori, dobrovoľníci pripravili množstvo ďalších aktivít, kde mohli prejaviť svoje čitateľské, výtvarné zručnosti, vytrvalosť, priestorovú orientáciu. Počas prvého dňa si hádzali s loptičkou a spoznávali sa. Každý o sebe prezradil záujmy, čo rád číta a aký je... Aktivita bola zameraná na prekonávanie prvopočiatkových bariér medzi nimi, na empatiu a nadviazanie priateľstva. V tvorivej výtvarnej dielni strávili deti netradičné chvíle s knihou Bylinkové rozprávky a aj s maľovaním v priestoroch Oravskej galérie v Dolnom Kubíne.

Pani knihovníčka a galerijná pedagogička Žofia Mäsiarová prepojili čítanie krátkych rozprávok uvedenej knihy s vystavenou výstavou New Glass Folder v galérii. Zábavne, hravo a názornými pomôckami – obrazmi byliniek na skle autorky Žofie Dubovej im ponúkli nenásilne vnímať farby a uvidieť netradičné stvárnenie témy – byliniek aj inak ako v knihe. Po prezretí výstavy a v názorných ukážkach popisov liečivých rastliniek z rovnomennej knihy, si deti na základe svojich vedomostí, prípadne fantázie stvárnili svoju vybranú bylinku. Dielko mohli venovať svojim blízkym ako darček.

Ach, tie korbáčiky

Samozrejme, ako sa správať, nadobudnúť určité návyky v inom kultúrnom prostredí – v galérii, aj to bolo cieľom aktivity. Polovica detí boli v galérii po prvýkrát, mnohé z nich následne aj po skončení tábora so svojimi rodinami jej priestory opätovne navštívili. Zároveň spoznali nové tváre v kultúrnych organizáciách mesta, kto je napr. autorom historických budov na námestí (Blažej Félix Bulla). Kde sa v minulosti narodili a pôsobili významné osobnosti našej histórie (P. O. Hviezdoslav, manželia Kolčákovci).

Zapojili sa do zábavnej Zážitkovej hodinky s ľudovou slovesnosťou v nárečovom kvíze povestí, riekanok, hádaniek. Hľadali na mape regionálnych osobností nové informácie o významných dejateľoch regiónu. Deti pracovali v skupinách a aj samostatne. Hravou formou spoznali množstvo ukážok z kníh regionálnych autorov povestí, dotvárali ich zakončenie (nedokončený príbeh). Aktivita bola zameraná na prehlbovanie empatie medzi deťmi (práca v skupine, ktorá bola vytvorená náhodným výberom detí), vedenie k samostatnosti pri zadelení jednotlivých úloh, vedieť sa dohodnúť, prispôsobiť sa slabšiemu, napr. menej komunikatívnemu kamarátovi v skupine.

Svoje výtvarné zručnosti a fantáziu prejavili deti vo výtvarnej dielni, zameranej na zhotovenie táborového trička s logom. Dve skupiny detí si samostatne vytvorili svoj návrh a následne si ho namaľovali farbami na textil. Precvičili si svoj zmysel pre empatiu, prispôsobovanie práce v skupine,

dohodu, ohľaduplnosť, prezentáciu si svojho názoru, predstavy. Zažili aj dôležitý okamih, keď svoje rozdielne predstavy loga museli zjednotiť na jeden výsledok v každej skupine – vznikali názorové protirečenia, vtipné okamihy, ale aj krásne momenty ústupkov rozumnejšiemu návrhu. Každodenne návštevníkom reštaurácie, kde si plnili brušká výdatným a chutným obedom, predstavili svoje hudobné zručnosti pri spievaní známych ľudových pesničiek. Čerešničkou dňa bolo pod vedením tety Aly pečenie „nepečeného rebríkového koláča“, ktorý pekne odležaný, naplnil ich brušká na druhý deň tábora. A kto v pondelok ešte vládal, pobyt v knižnici si spestril čítaním svojich obľúbených kníh, trénovaním svojho mozgu pri riešení rôznych hlavolamov na koncentráciu.

V múzeu

Utorok sa niesol v duchu poznávania a športu, deti navštívili dielňu na výrobu modrotlače, izby v Múzeu starej mamy v Párnici a zažili malú turistiku v Terchovej.

Lektor Matej Rabada im predstavil nezvyčajnú, skoro zabudnutú techniku modrotlače, ktorá je farbená v indigu v priestoroch jeho modrotlačiarenskej dielne v budove Múzea starej mamy, kde sú vystavené rôzne predmety zo života našich predkov. Matej Rabada je unikát na Slovensku. Je jedným z dvoch pokračovateľov unikátnej techniky. Trpezlivo zvedavým deťom vysvetľoval postup modrotlače.

Športovú zdatnosť prejavili pri absolvovaní menšej túry v Jánošíkových dierach. Prejavili svoju vytrvalosť, vzájomnú pomoc, súdržnosť skupiny pri zdolávaní rebríkov. Na obecnom úrade navštívili priestory Múzea Juraja Jánošíka, prezreli si jeho expozíciu a pozreli film o tejto historickej postave našich dejín z tvorby Viktora Kubalu. Deti výlet bavil, mali nové zážitky, naučili sa veľa nových vecí, spoznali prírodné krásy Oravy a Severného Považia, nové tváre, techniky, upevnili svoje kamarátstva.

Spoločne v prírode

Prostredníctvom lektoriek – seniorky Alžbetky Bajdichovej, medovnikárky Žofie Mäsiarovej a keramikárky Danky Kubíkovej deti v priebehu stredy spoznali už skoro zabudnuté remeslá: čipkovanie, prácu s hlinou a na hrnčiarskom kruhu, zdobenie medovníčkov. Deti pracovali v skupinách, striedajúc sa v jednotlivých tvorivých dielňach, spoznali nielen históriu a tradíciu týchto remesiel, ako sa vyrába medovník, aký cukor je najvhodnejší na polevu, z čoho je hlina, aké sú jej rôzne druhy, ktoré priadze sú najvhodnejšie na výrobu čipky, zažili priamo prácu lektoriek, ale súčasne si mohli sami vyskúšať svoje zručnosti pri jednotlivých činnostiach. Aktivita ich nesmierna bavila, hotové dielka si na konci tábora odniesli domov, určite potešili svoje maminky a starých rodičov nezvyčajným darčekom.

Svoju šikovnosť, obratnosť prejavili pri akčnej hre – stavaní Knižnej pyramídy zo zastaralých a poškodených detských kníh.

Vo všeobecnosti deti obľubujú hravé činnosti, kde môže prejaviť svoje rôzne vrodené alebo vzdelávaním získané zručnosti, čo sa prejavilo aj počas tohto dňa.

Štvrtkové stretnutie detí v tábore sa nieslo v duchu spoznávania krás dolnooravskej dedinky Párnice, jej ďalších zaujímavosti. Za rybkami, varením gulášu vycestovali v tomto daždivom dni pod dáždnikmi a zamaskovaní v pršiplášťoch do tejto rázovitej dedinky vláčikom – našou „oravskou strelou“. Na farme v priestoroch párnického družstva spoznali spôsob chovu pstruhov, vyskúšali si ich kŕmenie. V priestoroch Minikempu Šíp ich už vďaka rodine Prílepkovej čakal teplý čajík a dovárajúci sa kotlíkový guľáš. Slniečko vykuklo spoza mrakov a deti mohli vyskúšať aj iné atrakcie z ponuky minikempu - trampolínu, skĺzavku a využili možnosť aj zahrať si futbal.

Tentoraz sa tvorilo priamo na detskom oddelení knižnice

Deti výlet bavil, mali nové zážitky, mnohé z nich necestovali ešte nikdy vlakom, naučili sa veľa nových vecí, ako sa správať v dopravných prostriedkoch, spoznali prírodné krásy dolnej Oravy, nové tváre, dozvedeli sa nové vedomosti o náučnom chodníku na párnických jazerách vďaka lektorke Zdenke Prílepkovej.

Piatok strávili pri tvorení a maľovaní akrylovými farbami. Na nezvyčajný materiál – bublinkovú fóliu kreslili podľa fantázie svoj podmorský svet. Zažili veľa zábavy pri riešení rôznych hlavolamov na koncentráciu pamäte s tetou Alou, zabávali sa s tetou Jankou a Táňou pri rôznych aktivitách zameraných na ľudovú slovesnosť prostredníctvom hľadania obrázkových prísloví, hádaniek.

V popoludňajších hodinách sa predstavili v spoločenskej miestnosti Oravskej knižnice pred svojimi rodičmi a starými rodičmi, ako vedia úžasne spievať, rozprávať básničky, počúvať ich rozprávanie ako to kedysi bolo, ako sa ich starkí zabávali vo voľnom čase, aké hry poznajú z detstva a pod. V tvorivej dielni spoznali a aj sami si vyskúšali pod vedením tety Aly výrobu syrových korbáčikov. Spolu zažili úžasné zábavné chvíle.

Realizácia jednotlivých aktivít denného čitateľského tábora stmelila navzájom rôznorodú vzorku detí, z rôznych sociálnych pomerov, napomohla upevniť a prehĺbiť ich vzťah ku knižnici ako takej, že je to miesto, kde sa nielen číta, požičiava literatúra ale, kde sa stretávajú aj rôzne vekové kategórie pri nezvyčajných aktivitách. Kde sa na okamih stretne trojgeneračná rodina – dieťa, mama, ocino, starí rodičia.

Zúčastneným rodinným príslušníkom organizátorky tábora predstavili aj knižnicu cez inú činnosť ako ju možno mnohí vnímajú, kde knižnica je nielen miesto plné kníh, techniky, ale kde sa dieťa môže

S tetou Alou

zahrať, spoznať niečo nové, ísť na výlet, točiť si na kruhu, zaspievať si, naučiť sa vymazať plech na pečenie, kde je dieťa obdarované nielen materiálnym ale aj duševným darčekom a pod.

Posledná aktivita projektu niesla názov Suknička plátenná, zásterka vyšívaná. Knihovníčka Miriam Kazimírová a seniorka Otka Štepitová predstavili deťom výrobu plátna od pestovania ľanu, cez jeho

Deti si všeličo vyskúšali vlastnými rukami

spracovanie, pradenie až po tkanie a bielenie. Deti mali možnosť vidieť rôzne výšivky na plátne a zoznámili sa aj s jednotlivými časťami a pomenovaniami ľudového kroja. V praktickej časti stretnutia si vyskúšali navliekanie bavlnky do ihly, spravenie uzlíka a vyšitie jednoduchej krížikovej výšivky.

Vďaka podpore Nadácie Poštovej banky mohli deti vo všetkých aktivitách projektu spoznať nové miesta v rámci svojho regiónu i mimo neho, zažiť naživo prácu s nezvyčajnými technikami remesiel, čítať si v nových knihách v knižnici. Spoločne trávili rodiny kúsok svojho času v nezvyčajnom prostredí mimo domova – v knižnici, deti nadväzovali nové priateľstvá a širokej verejnosti bola predstavená aj iná činnosť knižnice.

Alena Javorková – realizátor podujatí projektu Nadácie Poštovej banky v OK AH v Dolnom Kubíne

Za príbehmi kníh do galérie

Za nezvyčajnými príbehmi ilustrácií známych i menej známych kníh deti ZŠ Janka Matúšku, Martina Kukučína a Petra Škrabáka putovali v prvej polovici roku 2019 s knihovníčkou detského oddelenia Alenou Javorkovou aj do výstavných priestorov Oravskej galérie v Dolnom Kubíne.

Podnecujúca spolupráca knižnice a galerijnej pedagogičky Oravskej galérie Žofie Mäsiarovej priniesla deťom množstvo umeleckých zážitkov, spoznávania a tvorivej činnosti. Počas februára až júla navštívili deti šesť tematicky rôznorodých výstav, venovaných dielam známych maliarov i začínajúceho malého „majstra“.

V Malej výstavnej sieni navštívili autorskú výstavu Dlhý príbeh, ktorá ponúkala výber z celoživotnej tvorby Františka Hübla, jedného z dvanástich zakladateľov stánku umenia na Kysuciach – Kysuckej galérie.

Pozornému detskému oku neušla žiadna drobnosť. Fascinovali ich jeho počiatočné kresby i ilustrácie, grafiky a maľby z neskoršieho obdobia. Uznávaný maliar študoval u profesora Vincenta Hložníka, ktorého tvorba ho v mnohom ovplyvnila. Pôsobil aj ako výtvarný redaktor vydavateľstva Mladé letá, vďaka čomu aj dnešné deti môžu vnímať jeho maliarske umenie cez knihy Jacka Londona (Biely tesák, Volanie divočiny, Jazdec bez hlavy atď.).

Obrazy plné farebných kontrastov, fantázie a pútavé rozprávanie pani Žofie o životnej ceste, jeho „dlhom príbehu“, v nich vzbudili veľa emócií. V sprievodnej tvorivej dielni si deti vybrali z vystavených prác jednu, ktorá ich najviac upútala, a tú sa pokúsili parafrázovať na pripravený výkres. Mnohých oslovili práve čiernobiele ilustrácie z kníh.

V Oravskej galérii

Za ďalším zážitkom deti putovali do priestorov Veľkej výstavnej siene, kde bola nainštalovaná výstava jeho profesora, Vincenta Hložníka.

Deti počúvali so zaujatím rozprávanie o umení

Zaujímavú tvorbu Běly Kolčákovej spoznali deti v rámci edukačnej výstavy *Za rozprávkou do galérie* na 1. poschodí galérie. Maliarka sa venovala maľbe, ilustrácii, koláži a kresbe. Jej ilustračnú tvorbu spätú s detskými knihami mohli obdivovať vo vystavených dielach z kníh bratov Grimmovcov (Stolček, prestri sa), Milana Rúfusa, Vojtecha Zamarovského (Gilgameš), Jany Šrámkovej (Lupienok a princezná Makovienka), Márie Haštovej (O starenke z Ostrého vrchu) atď.

Vystavené práce ich očarili, najviac pozornosti venovali aj jedinečnej technike – ATEX obrazu Šípkovej Ruženky, ktorú im objasnila pani Žofka. Běla Kolčáková bola nesmierne zručná výtvarníčka s veľkou fantáziou a citom pre farby. Pani knihovníčka ich následne krátkou ukážkou skamarátila s textami prinesených kníh, z ktorých boli vystavené originály ilustrácií. Následne si deti v tvorivej dielni samy vyskúšali svoje výtvarné zručnosti. Pod ich rúčkami vzniklo nejedno zaujímavé dielko. Počas spoločnej akcie sa deti dozvedeli veľa nových poznatkov o autorke, ktorá isté obdobie svojho života prežila aj v našom meste, kde pôsobila aj ako pedagogička v miestnej ľudovej škole. Dozvedeli sa, že jej prvou detskou knihou, ktorú ilustrovala, bola kniha *Kristy Bendovej Bola raz jedna trieda.*

Zážitkové chvíle deti trávili aj pri návšteve unikátnej výstavy pod názvom *Rekonštrukcia Leonardovej Poslednej večere očami Stana Lajdu.* Dielo Posledná večera je najviac reprodukovaným dielom na svete. Jej podobu môžeme nájsť na perách, tričkách, šálkach, upomienkových predmetoch atď. Akademický maliar, ktorý už ako malý chlapec bol fascinovaný prácou talianskeho velikána, predstavil verejnosti a deťom svoju nevšednú celoživotnú prácu.

Na začiatku to spôsobila jedna malá reprodukcia obrázku Poslednej večere od starého otca, ktorá ho fascinovala, nedala mu spávať. Dojmy vtedy desaťročného Stana Lajdu: „Bol čiernobiely, vo veľkosti

väčšej poštovej známky. Záložka do knihy. Tento nenápadný obrázok ma ovplyvnil na celý život. Dodnes neviem vysvetliť prečo“.

Deti v galérii aj tvorili

Svoju rekonštrukciu maliar prirovnáva ku kreslenej hádanke, kde každá bodka bola veľkým hľadaním. Deti zhliadli aj dokumentárny film, ako jeho dielo vznikalo. Bolo to nespočetné množstvo hodín bádania, zhromažďovania informácií o veľkolepej maľbe, ktorej sa dochovalo plynutím času, historickými udalosťami do dnešných dní len 40 percent z pôvodného vzhľadu. Pán Lajda, ako im pani Žofka v pútavom výklade vysvetlila, zozbieral viac ako 3000 rôznych podôb maľby. Deti si zároveň prezreli aj Kabinet kuriozít zo zbierok Stana Lajdu a Jozefa Práznovského. Počas aktivity deti aktívne komunikovali, svoj postreh využili pri hľadaní rôznych drobností, fragmentov na maľbe, čo všetko maľba obsahuje, aké postavy, miesto a aký dojem v nich zanecháva jej stvárnenie Stanom Lajdom. Rekonštrukciu maľby mohli vizuálne aj porovnať s reprodukovaným originálom v zmenšenej podobe. Zároveň ich fascinoval život a pôsobenie Leonarda da Vinciho aj ako vynálezcu. V nasledujúcej výtvarnej dielni deti mohli svoje výtvarné zručnosti prejaviť pri „vlastnej rekonštrukcii“ častí Poslednej večere. Najčastejšie znázorňovali jednotlivých apoštolov, časti pozadia, fragmenty zo stola. Odniesli si zážitok na celý život a čas trávený v galérii im priniesol ďalšie poznatky z oblasti výtvarného umenia.

S inšpirujúcou výstavou sa ďalších 73 detí stretlo aj počas sviatku všetkých detí – MDD, kde im teta Ala a teta Žofka pripravili zábavné dopoludnie plné kvízov, hádaniek a maľovania. Inšpirovali sa tvorbou Leonarda da Vinciho. Deti sa pokúsili Monu Lízu dotvoriť, ako by vyzerala v súčasnosti. Riešili tajničku, v ktorej bolo ukryté meno svetového maliara a dopĺňali časti Poslednej večere.

Júnové dni trávili deti v tvorivej výtvarnej dielni chvíle s knihou Bylinkové rozprávky a aj s maľovaním v priestoroch Oravskej galérie v Dolnom Kubíne. Pani knihovníčka a galerijná pedagogička Žofia Mäsiarová prepojili čítanie krátkych rozprávok z uvedenej knihy výstavou New Glass Folder v galérii. Spolupráca s VŠVU v Bratislave, priniesla inšpirujúce zážitky. Realizátorky aktivity im zábavne, hravo a názornými pomôckami – obrazmi byliniek na skle autorky Žofie Dubovej - ponúkli nenásilne vnímať farby a vidieť netradičné stvárnenie témy – byliniek aj inak.

Pred obrazom Posledná večera

Dieťa inak vníma kresbu na skle oproti kresbe na papieri alebo ako fotografiu reprodukovanú v knihe. Pohľad sprava, zľava, zhora a zdola na vystavené dielka im priniesol iný uhol pohľadu. Nebolo to statické prezeranie. Po prehliadke výstavy a názorných ukážkach popisov liečivých rastliniek z rovnomennej knihy, si deti na základe svojich vedomostí i fantázie stvárnili svoju vybranú bylinku. Počas spoločne tráveného času si navzájom vymieňali aj poznatky o tom, aké bylinky s liečivými účinkami poznajú, kedy je ich zber. Inšpiráciu pri stvárnení mohli čerpať aj z kytice nazbieraných byliniek tety Žofie.

Krásou skla a fantáziou autorky sa inšpirovali počas júla aj deti z denného čitateľského tábora knižnice. Jej predstavivosť, cit pre farby obdivovali pri prezentovaní nezvyčajnej témy. Počas sprievodnej tvorivej výtvarnej dielne sa pokúsili odpozerané preniesť na svoje kúsky skla. Hotové dielka určite potešili ich blízkych.

O tom, že nielen veľké zvučné maliarske esá nás môžu upútať v galérii, sa presvedčili malí čitatelia denného čitateľského tábora s tetou Alou pri zhliadnutí nezvyčajnej výstavy obrazov malého päťročného „majstra“ Juliana Hajduk Browna. S obdivom si prezerali jeho výtvory, ktoré v sebe spájajú fantáziu detskej duše s talentom. Aj keď sa narodil na Novom Zélande a žije vo Veľkej Británii, k nášmu mestu ho viaže silné puto – jeho mama je rodáčkou z Dolného Kubína. Deti spoznali prostredníctvom výkladu tety Žofie zaujímavosti o začiatkoch jeho tvorby, a ako je dôležité aj kreslenie obyčajných čiar a kruhov v útlom veku nepodceňovať. Práve z ničoho vznikajú úžasné veci, tak ako aj u Juliana. Motív podmorského sveta, vesmíru v jeho podaní hýril farebnosťou, nápaditosťou, s využitím aj doplnkových materiálov – koráliek, farebných flitrov, lesklých efektov. Malí návštevníci svoje nadobudnuté dojmy v tvorivej dielni priamo v knižnici kreatívne preniesli do svojich dielok.

Chvíle s knihou pod pazuchou strávené v priestoroch galérie priniesli vďaka obetavosti galerijnej

pedagogičky Žofie a tety Aly všetkým veľa pozitívnych dojmov, hodiny kreativity a spoznávania duše mnohých umelcov.

Alena Javorková
Detské oddelenie Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne

Čo to tam je namaľované?

Projekty podporené Fondom na podporu umenia

(Ne)obyčajné stretnutia s literatúrou (2019)

Šiesty ročník projektu Oravskej knižnice Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne prebiehal od mája do decembra 2019 a podobne ako v predchádzajúcich ročníkoch i v tomto sme chceli deťom a mládeži priblížiť čarovný svet literatúry prostredníctvom pestrej škály aktivít.

Najväčšej obľube sa už tradične tešili stretnutia s tvorcami kníh. V priestoroch knižnice sme postupne privítali deviatich zástupcov spisovateľského a ilustrátorského remesla. Zvedavému detskému publiku sa v máji ako prvý predstavil rozprávkový papierológ a autor kníh o kirigami Karol Krčmár, po ňom spisovateľky Zuzana Štelbaská a Andrea Gregušová. Po dvojmesačnej letnej prestávke odštartovala druhé kolo besied jedna z najoriginálnejších a najoceňovanejších slovenských ilustrátoriek Martina Matlovičová. Po nej navštívila knižnicu autorka kníh pre deti Jana Necpalová

Stretnutia s autorkami literatúry pre deti Zuzanou Štelbaskou, Andreou Gregušovou, Petrou Nagyovou Džerengovou a Katarínou Škorupovou

Spoločná fotografia s ilustrátorom a dizajnérom Adriánom Machom

a autor populárnych kníh o veľrybe Gerde, ilustrátor Adrián Macho, pod ktorého vedením si deti v tvorivej dielni nakreslili vlastnú veľrybu. Ďalšími našimi hosťami boli spisovateľky Petra Nagyová Džerengová a Katarína Škorupová a v novembri sa ako posledná uskutočnila beseda a tvorivá dielňa so Zuzanou Jesenskou-Kubicovou, počas ktorej si deti vytvorili z papiera a toaletných roliek včielky so včelími plástmi.

Tvorivá dielňa s papierológom Karolom Krčmárom

Počas stretnutia s Martinou Matlovičovou deti mali možnosť sledovať ako vznikajú jej originálne ilustrácie

Vyhodnotenie súťaže Čítame s nezábudníkom. Cenu víťazke v kategórii od 11 do 15 rokov odovzdáva spisovateľka Katarína Škurupová

Deťom a mládeži boli v rámci projektu venované aj hodiny hlasného a zážitkového čítania, čitateľské, literárne a výtvarné dielne. Okrem toho sa uskutočnil ďalší ročník súťaže o najaktívnejšieho čitateľa s názvom Čítame s nezábudníkom. V roku 2019 sa z prvého miesta vo vekovej kategórii do 10 rokov tešil Ján Karcol, v kategórii od 11 do 15 rokov uspela Michaela Dudáková. Diplomy a knižné ceny víťazom osobne odovzdala autorka kníh o Anči z pomaranča či jednej časti zo série Našich hrôzyplných dejín, Katarína Škorupová, keďže slávnostné vyhodnotenie súťaže bolo súčasťou stretnutia s touto autorkou.

Pre návštevníkov knižnice sme opäť pripravili záložky do kníh s krátkymi medailónmi o piatich slovenských autoroch a ich tvorbe, ktorá sa nachádza vo fonde našej knižnice. Tentoraz sme touto formou sprístupnili informácie o Kataríne Ilkovičovej, Ľuboslavovi Paľovi, Kataríne Slaninkovej, Kataríne Škorupovej a o Petre Nagyovej Džerengovej, o ktorej sa dozviete i to, prečo sa ako úspešná autorka literatúry pre dospelých rozhodla zamerať na tvorbu pre deti.

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne chce touto cestou poďakovať všetkým, ktorí sa aktívne podieľali na realizácii projektu.

Projekt podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia, hlavný partner projektu.

Nákup knižničného fondu (2019)

Oravská knižnica Antona Habovštiaka v Dolnom Kubíne získala v roku 2019 z Fondu na podporu umenia dotáciu vo výške 5500 eur na projekt Nákup knižničného fondu (2019). Čiastkou 290 € sa na realizácii projektu podieľala knižnica prostredníctvom zriaďovateľa organizácie, Žilinského samosprávneho kraja. Celková suma, ktorú sme na nákup kníh v rámci projektu vynaložili, dosiahla 5790 eur. Vďaka tomu získali naši čitatelia prístup k 632 zaujímavým knižným titulom (602 ks z dotácie, 30 ks ako spolufinancovanie), ktoré rozšírili a skvalitnili ponuku knižnice. Medzi novými titulmi má zastúpenie beletria a náučná literatúra pre deti a mládež rôznych žánrov, beletria pre dospelých, kde je zastúpená poézia a próza slovenských autorov, bestsellery i umelecky hodnotné diela svetovej literatúry a nechýba ani náučná literatúra pre dospelých z rôznych vedných odborov. Viac než 20 % z pridelenej podpory bolo vyčlenených na nákup kníh vydaných s podporou FPU a tiež kníh vydaných inštitúciami v priamej pôsobnosti Ministerstva kultúry SR.

Projekt podporil z verejných zdrojov Fond na podporu umenia, hlavný partner projektu.

Marián Karcol

Kalendárium významných osobností Oravy v roku 2020

V januári si pripomíname...

Seberíni, Ján
pedagóg, náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár
01.01.1780 – Veličná
10.02.1857 – Banská Štiavnica (Slovensko)
240. výročie narodenia

Základnú školu navštevoval v Istebnom, gymnáziá v Rožňave, Prešove a v Kežmarku, teológiu v Prešove, od r. 1801 na ev. lýceu v Bratislave, r. 1804-1805 na univerzite v Jene. Pôsobil ako vychovávateľ v Bratislave, farár v Nitrianskej Strede, Kochanovciach, Banskej Štiavnici, od r. 1834 superintendent banského dištriktu. Propagátor nových pedagogických myšlienok, autor praktickej príručky pre domácich učiteľov. V oblasti cirkevnej histórie sa venoval dejinám ev. synód. Autor početných príležitostných kázní a náboženských príručiek. Dielo De praecipius ideis theologiae pastoralis evangelicae (1835) je určené kňazom a učiteľom. Ako superintendent sa postavil proti odnárodňovacím protislov. tendenciám K. Zaya, spolupracoval na vydaní ev. Zpěvníka (1842), do ktorého prispel 11 piesňami. Zúčastnil sa na zakladaní spolku Tatrín, postavil sa však proti štúrovskej spisovnej slovenčine.

Škyčák, František
publicista, učiteľ, katolícky kňaz
17.02.1899 – Klin
05.01.1945 – Spišské Podhradie-Spišská Kapitula
75. výročie úmrtia

V roku 1921 bol vysvätený za r. k. kňaza. Po štúdiách pôsobil ako kaplán v Zázrivej, od r. 1922 prof. filozofie, r. 1922-1927 i študijný prefekt, r. 1934 vicerektor, r. 1938 rektor bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule, r. 1940 pápežský komorník. Jeden z najplodnejších katolíckych publicistov svojej doby. Prekladal z nemčiny, od r. 1925 redigoval náboženský mesačník Svätá rodina.

Furdek, Štefan
spisovateľ, krajanský činiteľ, rektor, katolícky kňaz
02.09.1855 – Trstená
08.01.1915 – Cleveland, OH, USA
165. výročie narodenia
105. výročie úmrtia

Po štúdiách pôsobil ako učiteľ v Strážnici, r. 1882 sa vysťahoval do USA, kde dokončil teológiu, r. 1882 vysvätený za r. k. kňaza, od r. 1883 farárom v Clevelande. Patril k vedúcim činiteľom slov. organizácií v USA, založil fond na podporu národného života na Slovensku a organizoval protestné zhromaždenia amerických Slovákov proti národnostnému útlaku Slovákov v Uhorsku. Spoluzakladateľ a r. 1893-1894 predseda MS v USA, zakladateľ a prvý predseda Slov. ligy v Amerike.

Cebocli, Pavla
autorka memoárov
24.01.1885 – Vyšný Kubín
16.03.1971 – Svitavy, Česko
135. výročie narodenia

Po r. 1896 pracovala ako slúžka v Dolnom Kubíne, od r. 1903 v Budapešti a Viedni. Na základe vlastných životných skúseností napísala spomienky, ktoré vyšli knižne pod názvom Osudová karta (1967) ako dôverné rozprávanie o životných osudoch chudobného dievčaťa a svedectvo o živote v Dolnom Kubíne, Budapešti a vo Viedni na prelome 19. a 20. stor.

Janoška, Jur
literárny kritik, redaktor, cirkevný hodnostár
25.12.1856 – Dolný Kubín
27.01.1930 – Liptovský Mikuláš
90. výročie úmrtia

Vyštudoval teológiu v Rostocku a vo Viedni. R. 1879-1880 učiteľ, krátko ev. kaplán v Dolnom Kubíne, r. 1880-1883 farár v Liptovskej Sielnici

a r. 1883-1895 v Jasenovej, od r. 1895 v Liptovskom Mikuláši, r. 1922 biskup východného dištriktu a generálny biskup ev. a. v. cirkvi na Slovensku. Aktívny účastník slov. národného hnutia. R. 1918 signatár Martinskej deklarácie, krátko poslanec Národného zhromaždenia. R. 1887 založil Cirkevné listy, r. 1901 redigoval Časopis pre ev. bohoslovie, r. 1905-1911 Evanjelického kazateľa, r. 1899-1921 Tranovského ev. kalendár, r. 1898 založil a do r. 1924 viedol edície spolku Tranoscius. Po r. 1918 prispel k rozvoju MS, pracoval v jej Literárnohistorickom a Jazykovednom odbore. Venoval sa tvorbe P. O. Hviezdoslava, literatúre pre deti a mládež a ľudovej spisbe, jeho články a úvahy vyšli v Sobraných spisoch 1-3 (1932, 1936). R. 1920-1930 predseda MS.

Vo februári *si pripomíname...*

Trnkóci, Jozef
kníhtlačiar, vydavateľ, obchodník
09.04.1850 – Dolný Kubín
12.02.1915 – Dolný Kubín
170. výročie narodenia
105. výročie úmrtia

R. 1895-1914 bol majiteľom tlačiarne D. Schneidera v Dolnom Kubíne. R. 1896-1907 vydával týždenník Árvamegyei Hirlap, r. 1903 Árvamegyei Hétföi Hirlap, Diák Lap, Vallási és Egyházi Tár, r. 1903-1912 Árvavarmegye Hivatalos Lapja, od r. 1910 Nép, od júna do decembra 1901 vydavateľ a redaktor politického týždenníka Testveriség Politikai Hetilap. R. 1914 prevzal tlačiareň synovec Ján T. R. 1902 založil v Dolnom Kubíne Gazdovsko-priemyselné a potravinové úverové družstvo, v ktorom členmi direktória boli aj P.O. Hviezdoslav a V. Pivko. Zároveň bol technickým správcom účastinnej továrne na výrobu lepenky z dreva v Ružomberku.

Krčméry, Štefan
básnik, literárny historik, kritik
26.12.1892 – Mošovce
15.02.1955 – Pezinok
65. výročie úmrtia

R. 1899-1903 navštevoval ľudovú školu v Jasenovej, r. 1903-1907 študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, r. 1907-1911 na ev. lýceu, r. 1911-1915 na ev. teologickej akadémii v Bratislave. R. 1915-1916 ev. kaplan v Krajnom, r. 1917-1918 v Bratislave, r. 1918 redaktor Národných novín, r. 1919-1932 tajomník MS v Martine, od r. 1932 po ochorení sa liečil na Orave, r. 1933 v Ženeve, r. 1933-1934 žil a sčasti pracoval v Slovanskom seminári v Prahe, potom sa presťahoval do Bratislavy, r. 1936 žil v Nitre, r. 1943-1947 v Martine, r. 1947-1949 v Bratislave a od r. 1949 na liečení v Pezinku. Inšpirátorská osobnosť slov. literatúry a kultúry ako básnik, literárny historik a kritik, prekladateľ, publicista, redaktor a organizátor. V poetickej tvorbe sa opieral o slov. literárnu modernu a o Hviezdoslava, ale aj o európskych romantikov a symbolistov. Autor básnických zbierok Keď sa sloboda rodila (1920), Herbarium (1929), Piesne a balady (1930), Pozdrav odmlčaného básnika (1944), literárnohistorických prác Prehľad dejín slovenskej literatúry (1920), Moyzes a Kuzmány (1929), Ľudia a knihy (1928), Stopäťdesiat rokov slovenskej literatúry (1943), ako aj početných štúdií, kritík a recenzií v súdobých časopisoch. Vzťah k Orave vyjadril vo viacerých básňach (Návšteva u Hviezdoslava, Vstup do Oravy, V Jasenovskom kostolíku, Oravský hrad a iné). Prekladateľ poézie z maďarčiny, nemčiny, francúzštiny, zo slovanských literatúr a i. (Z cudzích sadov, 1944).

Štyk, Aurel
novinár, publicista, redaktor
15.02.1900 – Dolný Kubín
04.05.1977 – Bratislava
120. výročie narodenia

Ľudovú školu navštevoval v Dolnom Kubíne, na reálke v Lipníku nad Bečvou, v Kroměříží, r. 1914-1918 na Vysokej škole technickej v Brne, r. 1919-1921 na vysokej škole obchodnej v Prahe.

R. 1921-1923 bol redaktorom Slov. politiky v Prahe a Bratislave, r. 1924-1938 redaktorom Slov. denníka. Počas SNP sa zapojil do odboja ako novinár, r. 1945-1948 bol stálym redaktorom denníka Čas, r. 1948-1952 re daktorom denníka Ľud v Bratislave. V novinových článkoch sa zaoberal ekonomickými problémami Slovenska. Z literárneho hľadiska sú cenné jeho spomienky na Hviezdoslava, Jégého, Tajovského a I. Kraska.

V marci *si pripomíname...*

***Pivko**, Ambróz*
advokát, verejný činiteľ
06.12.1832 – Martin
03.03.1910 – Jasenová
110. výročie úmrtia

R. 1862-1888 advokát v Martine, kde si otvoril kanceláriu s P. Mudroňom, r. 1888-1889 bol pokladníkom filiálky Tatra banky v Dolnom Kubíne, od r. 1893 žil v Jasenovej. Popri advokátskej činnosti sa angažoval ako národovec, bojovník za práva Slovákov v Uhorsku a za používanie slovenčiny v súdnej praxi. Mecén slov. kultúrnych inštitúcií, spoluzakladateľ a patrón martinského gymnázia, r. 1861 signatár Memoranda národa slov., člen memorandovej delegácie vo Viedni, r. 1863 zakladateľ a právny zástupca MS, r. 1866 notár prešporskej superintendencie, niekoľko rokov správca martinskej sporiteľne. Herec v ochotníckych divadelných predstaveniach Slov. spevokolu.

***Zoch**, Cyril*
národný pracovník, náboženský publicista, prekladateľ, evanjelický kňaz
06.03.1845 – Jasenová
06.12.1873 – Jasenová
175. výročie narodenia

Základné vzdelanie získal od otca Ctiboha, r. 1856-1861 študoval na gymnáziu v Těšíne, r. 1861-1862 na ev. lýceu v Šoprone a r. 1862-1864 v Levoči, teológiu na univerzite vo Viedni a v Erlangene. R. 1867-1873 pôsobil ako ev. farár v Jasenovej. V súvislosti s patentálnymi aktivitami sa v publicistickej tvorbe zameral na náboženské otázky, zaoberal sa problematikou slov. ev. stredného i ľudového školstva, spoluprácou ev. cirkvi so slov. národným hnutím. Ako dopisovateľ zverejňoval náboženské i spoločenské otázky z oravského seniorátu, autor kázní a článkov, v ktorých pranieroval odnárodňovanie vládnucich vrstiev. Písal nekrológy, podľa nemeckých predlôh prekladal a upravoval state z diela Martina Luthera. Publikoval aj príspevky o včelárstve a pestovaní kvetov. Člen MS, mecén gymnázia v Revúcej, člen Hospodárskeho spolku na Orave, spoluzakladateľ Spolku štepárov, od r. 1871 po voľbách člen stoličného výboru Veľkoveského okr.

***Kovalik-Ústiansky**, Ján*
spisovateľ, politik, učiteľ
27.11.1861 – Ústie nad Oravou
08.03.1950 – Žilina
70. výročie úmrtia

Ľudovú školu navštevoval v Trstenej, r. 1872-1880 študoval na gymnáziu v Banskej Bystrici, r. 1880-1885 na filozofických fakultách vo Viedni a Budapešti. R. 1885-1890 bol prof. gymnázia v Trstenej, r. 1890-1935 v Žiline. R. 1918-1920 poslanec Národného zhromaždenia za Slovenskú ľudovú stranu, potom senátor. Debutoval r. 1878 v časopise Orol, epigón štúrovskej balady, neskôr aj poézie P. O. Hviezdoslava. R. 1919-1942 svoje veršované práce vydal v 7. zv. ako Zobrané diela (Básne, Báj Tatier, Balady, Vidiny mieru a iné.)

***Zoch**, Ctiboh*
spisovateľ, národný buditeľ, historik, jazykovedec, evanjelický kňaz
17.03.1815 – Veličná
15.12.1865 – Jasenová
205. výročie narodenia
155. výročie úmrtia

Jeden z najaktívnejších dejateľov slovenského národného hnutia v 19. storočí, ktorý svojou

verejnou činnosťou, ako aj umeleckým a vedeckým dielom výrazne zasiahol do národných dejín literatúry a literárnej vedy, jazykovedy, slavistiky, všeobecnej i cirkevnej historiografie, národopisu, pedagogiky a školstva, knihovníctva i distribúcie knižnej produkcie. Základy národného povedomia nadobudol v rodine a v školách v Banskej Štiavnici a v Bratislave, ktoré umocňovali styky a priateľstvo s G. Belopotockým, J. Seberínim a najmä Ľ. Štúrom a jeho druhmi. V čase bratislavských štúdií popri systematickom poznávaní Šafárikových, Jungmannových a Dobrovského vedeckých spisov, súvekej nemeckej filozofie a Kollárovej všeslovanskej myšlienky bol aktívnym členom a r. 1834-36 funkcionárom Spoločnosti česko-slovanskej, zúčastnil sa na vypracovaní jej stanov, na zostavení zborníka Plody (1836), v ktorých uverejnil svoje básnické prvotiny. Po odchode z Bratislavy udržiaval kontakty s členmi Slovanského ústavu. Koncom r. 1837 v spolupráci s J. Matúškom sa pričinil o založenie Oravského učiteľského bratstva, ktoré sa postupne sformovalo na významnú pedagogickú spoločnosť učiteľov dolnej Oravy a stalo sa príkladom organizovania pedagogického života pre iné slovenské stolice. R. 1843 privítal uzákonenie spisovnej slovenčiny a podporoval jej uvedenie do života najmä prácou vo výbore spolku Tatrín. Významné poslanie zohral v slovenskom národnom pohybe v revolučných rokoch 1848-49. Nadviazal na snahy liptovských i nitrianskych národovcov o petičné aktivity a na základe proklamácie J. M. Hurbana (Bratia Slováci!) zorganizoval stretnutie oravských národovcov v Geceli pri Dolnom Kubíne, ktoré 24. 4. 1848 prijali tzv. Geceľské žiadosti. Jeho básnická tvorba mala príležitostný charakter, do zborníka Plody prispel ódou Samostatnosť. Do kontextu básnickej tvorby patrí aj jeho organizačná, autorská a redakčná účasť na vydávaní Zpěvníka evanjelického (1842), do ktorého napísal a preložil niekoľko desiatok duchovných piesní. Zážitky z maďarského väzenia zakomponoval do vlastenecky ladenej veršovanej skladby Pokuta za hriech po celých Uhriech (1850). Viaceré jeho básne, memoárové a publicistické príspevky, ako aj didakticko-buditeľský spis Národní katechismus ostali v rukopise. Vo vedeckej práci zanechal významné dielo na poli jazykovedy. V pedagogickej oblasti sa prezentoval tvorbou učebníc. Významnú rolu zohral v dejinách slovenského knihovníctva, vybudoval vzácnu osobnú knižnicu, do ktorej v mladosti systematicky zhromažďoval slovenské knihy, ale aj súvekú českú a inonárodnú literatúru. Závažný podiel mal na spracovaní Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne.

Figuli, Margita
prozaička, prekladateľka
02.10.1909 – Vyšný Kubín
27.03.1995 – Bratislava
25. výročie úmrtia

Študovala na gymnáziu v Dolnom Kubíne, obchodnú akadémiu v Banskej Bystrici. Po maturite nastúpila ako korešpondentka do Tatra banky v Bratislave. V roku 1941 ju z politicky motivovaných dôvodov prepustili. Publikovať začala r. 1930 poéziu v časopise Slovenská nedeľa, prózu v kalendároch Tatra banky. Od roku 1941 sa profesionálne venovala literárnej tvorbe. Významná reprezentantka modernej slovenskej literatúry, najmä lyrizovanej a naturizovanej prózy. Po časopiseckých začiatkoch (v Živene, Slovenských pohľadoch, Eláne, Tvorbe a i.) knižne debutovala zbierkou desiatich noviel Pokušenie (1937) z prostredia sociálnej a spoločenskej periférie, v ktorých dominuje téma lásky a s ňou zviazané medziľudské vzťahy (v nasledujúcich vydaniach doplnila zbierku o ďalšie novely). Najvýraznejší úspech dosiahla pútavým románovým rozprávaním Tri gaštanové kone (1940), v ktorom na pozadí tradičnej sociálnej situácie stvárnila pôsobivou lyrizovanou formou príbeh klasického trojuholníka dvoch mužov a ženy, v ktorom napokon zvíťazí čistá láska. Kataklizma druhej svetovej vojny, proti ktorej vyslovila protest v novele Olovený vták, sa stala nepriamym impulzom na napísanie

široko koncipovaného historického románu Babylon (1946), plasticky zobrazujúceho posledné obdobie existencie Novobabylonskej ríše so všetkými znakmi krízy otrokárskej spoločnosti, príznačnej pre rozpad a zánik totalitnej moci. V povojnovej atmosfére sa pokúsila o povstalecký román Vlci v dolinách (nedokončený), vydala fragment románu Zuzana (1949) a načrtla aj iné románové projekty zo súčasnosti (Stretnutie). V ďalšej tvorbe sa prezentovala spomienkovým románom pre mládež Mladosť (1956), detskou rozprávkou Môj prvý list (1963), románom s témou detstva Ariadnina niť (1964) a jej ostatným dielom bol román z prostredia ženského kolektívu v jednom oravskom podniku Víchor v nás (1974). Okrem toho napísala rozhlasovú hru o Shelleym Sen o živote (1942), libreto baletu Rytierska balada (1959), veršovanú Baladu o Jurovi Jánošíkovi (1980), venovala sa sporadicky publicistike, prekladom z češtiny (F. Šrámek, K. Čapek, J. Horák, K. J. Erben). Tri gaštanové kone a Babylon boli spracované ako televízne filmy. R. 1974 jej bol udelený titul národná umelkyňa.

Kleň, Milan
regionálny historik, prozaik, publicista, výtvarník
30.03. 1930 – Jasenová
23.07.1998 – Martin
90. výročie narodenia

R.1941-1950 študoval na gymnáziu v Dolnom Kubíne, potom si doplnil vzdelanie na Pedagogickom gymnáziu v Lučenci. Od r. 1950 bol učiteľom a neskôr riaditeľom ľudovej školy v Pucove, od r. 1953 v Istebnom, od r. 1959 riaditeľ Okresného osvetového strediska v Dolnom Kubíne, od r. 1964 pracoval na Okr. poľnohospodárskej správe, od r. 1973 bol vedúcim odboru kultúry ONV, od r. 1977 metodikom Okr. pedagogického strediska, od r. 1985-1990 redaktorom okr. časopisu pre učiteľov Pedagogické rozhľady, od r. 1990 žil na dôchodku v Martine. Publicistické príspevky a krátke prózy vyšli posmrtne v knihe Príliš ľudské vzťahy (2000). Venoval sa regionálnemu historickému bádaniu, bol spoluautorom knihy Premeny Oravy (1975), autorom obsiahlej historickej práce Súbežnice života oravského človeka (1993) a spomienkových kníh na básnika T.H. Florina Múdrosť srdca (1993), a Florin (1998). Ako výtvarník bol autorom portrétov oravských dejateľov a drevorezcov.

V apríli si pripomíname...

Vávra, Ján
botanik, učiteľ
10.11.1864- Turá Lúka
17.04.1960 – Jasenová
60. výročie úmrtia

Pôsobil ako učiteľ v Magyargencsi, Veľkých Bieliciach, Kochanovciach a od r. 1890-1928 v Jasenovej, kde potom žil na dôchodku a viedol Gazdovsko-potravný a úverový spolok, Čitateľský spolok, po nedeliach viedol naukobehy pre pokročilých. Bol výborným znalcom Choča a jeho kveteny. Prispel k tvorbe slovenskej botanickej terminológie. Písal články: Významné rastliny Choča, O kvetene Choča, Naše medonosné rastliny. Osobitne sa vynímajú jeho práce Etymologický slovník a Botanický slovník, ale písal i populárno-náučné články, v ktorých sa zaoberal včelársvom, liečivými rastlinami, pedagogickými a cirkevnými otázkami. Napísal rozpomienky na Hviezdoslava a Kukučína, uverejnil cennú štúdiu Z minulosti obce Jasenová.

Hammerschmid, Jozef
lekár
29.04.1820 – Dolný Kubín
27.11.1890 – Dolný Kubín
200. výročie narodenia
130. výročie úmrtia

Gymnaziálne štúdiá absolvoval v Ružomberku, medicínu na lekárskej fakulte univerzity vo Viedni. Po štúdiách pôsobil r. 1844-1848 ako lekár v Liptovskom Mikuláši, r. 1848-1890 župný lekár Oravskej župy v Dolnom Kubíne.

Nariadeniami o dodržiavaní hygieny r. 1872 zabránil šíreniu epidémie cholery na Orave. Zaoberal sa skúmaním účinkov minerálnych vôd, písal o korytnických kúpeľoch a o slaných prameňoch pri Oravskej Polhore, kde navrhol vybudovať kúpele, o čom napísal prácu Monographie des Salzbades Polhora im Arvaer Comitate (1872).

Žmeškal, Jób
verejný činiteľ, stoličný úradník
21.08.1778 – Leštiny
30.04.1855 – Lučenec
165. výročie úmrtia

Hospodáril na rodinnom veľkostatku v Leštinách. V 1. štvrtine 19. stor. prísediaci a hlavný slúžny Oravskej stolice. R. 1814 člen delegácie Oravskej stolice, ktorá po porážke Napoleona pozdravila vo Viedni panovníka. Svetský funkcionár ev. cirkvi, do r. 1837 inšpektor oravského ev. seniorátu, člen Spoločnosti vychovávateľskej oravského ev. učiteľského bratstva. R. 1825 poslanec uhorského snemu.

V máji *si pripomíname...*

Belopotocký, Alexander
kamenár, sochár
1775 – Oravský Biely Potok
09.05.1850 – Ružomberok
170. výročie úmrtia

Za kamenára sa vyučil v otcovej dielni, v ktorej pôsobil v najplodnejšom tvorivom období v prvej polovici 19. st. Nadväzoval na zľudovenú barokovú rezbársku tradíciu a venoval sa hl. výzdobe chrámových interiérov v Liptove. Spolu s otcom ovplyvnili koncepciu a úroveň kamenárskej plastiky na Orave a v Liptove (najstarší známy kríž s reliéfom Bolestnej Panny Márie v Oravskom Bielom Potoku, 1801). Po osamostatnení stratil kontakt s otcovou dielňou, čo sa prejavilo na poklese jeho tvorby. V Liptove sa zachovalo okolo 12 kamenných krížov a stĺpov, ktoré pravdepodobne vytvoril: obraz Klaňanie pastierov a reliéf Svätá rodina v r. k. kostole, socha Immaculata na Mariánskom stĺpe, plastika Dobrý pastier v kláštornom kostole v Ružomberku, obraz Najsvätejšia Trojica v r. k. kostole v Ludrovej a i.

Haborštiak, Alojz
archeológ, múzejník
09.05.1932 – Krivá
11.06.2000 – Bratislava
20. výročie úmrtia

Ľudovú školu navštevoval v Krivej, r. 1944-1952 študoval na gymnáziách v Dolnom Kubíne, Levoči, Ružomberku a v Trstenej, r. 1952-1957 archívnictvo na Karlovej univerzite v Prahe, potom archeológiu a latinčinu na UK v Bratislave. R. 1957-1969 pôsobil ako vedecký pracovník Archeologického ústavu SAV v Nitre, od r. 1969 riaditeľ Archeologického ústavu SNM a od r. 1978 generálny riaditeľ SNM v Bratislave. Ako archeológ sa venoval výskumu zaniknutých sídlisk na Slovensku, najmä v Tekovskej župe. Cenná je jeho syntéza o poľnohospodárstve na Slovensku v 9.-11. st. v knihe O počiatkoch slovenských dejín (1965) a monografia Stredoveká dedina na Slovensku (1985). Ako muzeológ sa venoval teoretickým otázkam slov. múzejníctva, zúčastňoval sa na realizácii slov. i medzinárodných expozícií, pričom sa zaslúžil o dokončenie expozície Dejiny Slovenska na Bratislavskom hrade (1974). Predseda redakčnej rady Vlastivedného časopisu a člen redakčných rád ďalších odborných periodík, člen medzinárodných výborov a komisií z oblasti múzeí a archeológie.

Čaplovič, Ján
regionálny historik, učiteľ
15.05.1905 – Veličná
21.03.1979 – Dolný Kubín
115. výročie narodenia

Ľudovú školu navštevoval vo Veličnej a v Dolnom Kubíne, študoval na gymnáziách v Liptovskom Mikuláši, Békešskej Čabe a v Dol-

nom Kubíne, potom študoval na Teologickej fakulte UK v Bratislave a na univerzite v Štrasburgu, dejepis a zemepis na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Pôsobil krátko ako učiteľ v Nitre, r. 1931-39 na gymnáziách v Žiline, Liptovskom Mikuláši, Michalovciach, Ružomberku, Kremnici, Dolnom Kubíne a v Trstenej. Venoval sa historickému výskumu Oravy a štúdiu stredovekých kroník, čo uplatnil ako autor historicko-etnografického diela Novoť (1979) a spoluautor monografie Veličná (1972) a i. Zameral sa aj na regionálny biografický výskum, zostavil príručku, ktorú vydal jeho brat Pavol pod názvom Portréty dejateľov Oravy (1990). S bratom objavili na Orave niekoľko archeologických lokalít.

Kukučín, Martin
prozaik, dramatik, publicista, lekár
17.05.1860 – Jasenová
21.05.1928 – Pakrac, Chorvátsko
160. výročie narodenia

Stredoškolské štúdiá absolvoval r. 1871-74 na slovenskom gymnáziu v Revúcej, r. 1874-75 v Martine a v Banskej Bystrici, r. 1875-78 študoval na preparandii v Kláštore pod Znievom, r. 1884-85 maturoval v Šoprone. R. 1885-93 študoval na Lekárskej fakulte v Prahe. R. 1878-84 pôsobil ako učiteľ a kantor v Jasenovej, po štúdiách medicíny praxoval v Bratislave, Innsbrucku a vo Viedni. Usiloval sa získať miesto na Slovensku, napokon r. 1894-1906 pôsobil ako obvodný lekár v obci Selca na ostrove Brač v Dalmácii. R. 1906 sa vzdal miesta obecného lekára a rozhodol sa odísť medzi chorvátskych vysťahovalcov do Južnej Ameriky, z argentínskeho Buenos Aires prešiel do Santiaga de Chile, kde bol od r. 1908 mestským lekárom v čílskom meste Punta Arenas. R. 1922-24 bol na Slovensku, hlavne v Bratislave, Martine a v Jasenovej a inde, navštívil miesta spojené s revolučnými udalosťami rokov 1848-49. R. 1924-25 žil zväčša v Juhoslávii (Split, Zágreb, Crkvenica, Lipik), v októbri r. 1925 bol v Bratislave a v Prahe, v novembri r. 1925 odišiel so ženou do Južnej Ameriky usporiadať majetkové veci, na jar r. 1926 sa vrátil do Juhoslávie, kde žil v kúpeľoch Lipik, cez leto r. 1927 posledný raz navštívil Slovensko. V apríli 1928 ochorel na zápal pľúc a v nemocnici v Pakraci zomrel.

Literárne činný od roku 1883, prvú poviedku Na hradskej ceste publikoval v Národných novinách, za ktorými nasledovali podobné pokusy o spoločenskú poviedku (Čas tratí – čas platí, Pán majster Obšíval, Máje, Susedia). Začatú cestu tvorivo rozvíjal v poviedkach z rokov učiteľovania v Jasenovej, za štúdií v Šoprone. Zachytával v nich všedný deň na dedine (Panský hájnik, Na svitaní, Sviatočné dumy), odchody na remeslá a do školy, nedávne študentské časy (Z teplého hniezda, Veľkou lyžicou, Spod školského prahu). Najvýznamnejšie práce z tohto obdobia sú poviedky O Michale a Rysavá jalovica, ale hlavne Neprebudený, v ktorej podáva psychologický portrét duševne zaostalého pastiera a jeho tragický osud. Myšlienkové a umelecké dozrievanie poviedok ovplyvnil postupne aj jeho pobyt v Prahe, najmä poznávanie vyspelého kultúrneho centra, k tomu prispela aj jeho aktivita v spolku Detvan. Do centra jeho pozornosti sa dostala tematika povyšovania, výlučnosti, generačného, ale najmä spoločenského odcudzovania (Na obecnom salaši, Z našej hradskej, Tiene a svetlo, Dedina v noci, Pred skúškou, Drotárove Vianoce). V humoristicky ladených poviedkach (Na prielohu, Visitatio canonica a Preháňanky) rozvíjal anekdoty motivované zámenou. V poviedkach Na stanici, Za ženou a Úvod k vakáciám nadviazal na literárne žánre predošlého obdobia. Vyvrcholením tejto etapy jeho tvorby je novela Mladé letá s výstižnou psychologickou charakteristikou postáv. Črty Keď bol Matej malý a novela Vianočné oblátky tvoria autobiografické reminiscencie na vlastné detstvo a učiteľovanie. V tomto období napísal niekoľko situačných humoresiek (Prečo Adam Chvojka spáva teraz už doma, Pod vládou ženy, Dedinský román, Nie, milí, nie drahí, Rohy) a konfrontačnú spomienku s oživenými postavami literárnych začiatkov (Po

deviatich rokoch). V rokoch 1890-94 dosiahol vrchol v poviedkovej tvorbe. V tragikomickej polohe ju reprezentuje poviedka Keď báčik z Chochoľova umrie ... o vytriezvení ľahtikárskeho zemana z rojčenia a v komickej podobe poviedka Na podkonickom bále, ktorá je satirou meštiackych názorov na život. Väčšina poviedok tohto obdobia sa však zameriava na vážnu problematiku vzájomného porozumenia medzi ľuďmi (Zakáša, darmo je), trpkého vytrhnutia z rodného prostredia (Regrúti) a odcudzovania (Tichá voda). Súčasne tvoril kompozične zložitejšie poviedky (Koniec a začiatok, Dies irae). V umelecky vyzretej novele Mišo stvárnil vzťah sluhu a pána, humor v nej problematiku nezľahčuje, naopak, dodáva jej ľudský rozmer a väčší dôraz. Počas pražského pobytu písal aj publicistiku: fejtóny, črty, recenzie, reportáže, informatívne rozpravy a články, črty spomienkového charakteru (Praha v znamení výstavy, Prechádzka po výstavisku, Do školy, Hlad na Orave a i.). Osobitné postavenie medzi nimi majú Zápisky z mŕtveho domu, v ktorých s psychologickou hĺbkou stvárnil kruté stránky veľkomestského života. Po odchode z Prahy na Brač dokončil Zápisky ... a pokračoval v reminiscenciách na domov a pražský pobyt (Na ľade, Výlety a Prechádzky po Vlkolíne, Zo študentských časov), slovenské prostredie tvorilo tematiku aj širšie koncipovaných, ale nedokončených Kukučínových prác (Syn výtečníka a Teľa). Brač a nové prostredie sa postupne dostali na prvý plán jeho prózy. Po prvých žánrových obrázkoch a črtách (Prvá zvada, Svadba, Parník, Štedrý deň) napísal pendant k staršej poviedke Mišo (Mišo II), so zložitejšou kompozíciou a obdobnou problematikou. Po cestopisných črtách (V Dalmácii a na Čiernej Hore, Rijeka-Rohič-Záhreb), uverejnil kompozične a psychologicky prepracovaný román o láske a smrti Dom v stráni – kroniku jedného roka v živote dvoch rodín. Ani po odchode do Južnej Ameriky neprestal literárne tvoriť. Po návrate do Európy publikoval najprv cestopisy (Prechádzky po Patagónii a Dojmy z Francúzska) a potom rozsiahly román zo života chorvátskych vysťahovalcov v Južnej Amerike Mať volá. Po návrate na Slovensko uverejnil niekoľko črt z juhoamerického prostredia (Za svadobným stolom, Úryvok z jednej práce, Momentka z Patagónie, Spoločenské pôžitky a i.), zameral sa predovšetkým na domácu problematiku. V historickom románe Lukáš Blahosej Krasoň sa zameral na otázku vzťahov medzi Čechmi a Slovákmi. V ďalšom historickom románe Bohumil Valizlosť Zábor, ktorého dej sa odohráva na Orave pred revolúciou 1848/49 sa sústredil na konflikt štúrovskej praxe s praktikami predstaviteľov uhorskej št. myšlienky. Časti ďalšieho nedokončeného románu Košútky, Klbká a Pred pekný domec ... mali tvoriť tretiu časť románového cyklu, Rozmajrínový mládnik z čias bachovského absolutizmu bol úvodom k štvrtej časti. Ako významný predstaviteľ realizmu od počiatočných prác smeroval k novému stupňu vo vývine slovenskej realistickej prózy. Normou jeho literárnej koncepcie sa stali kategórie života ľudu, jeho reči a zvykoslovia. Vo svojich prácach vytvoril svieži jazyk a uzákonil čisto epické rozprávačské postupy. Vyskúšal všetky žánre umeleckej prózy, jeho jazyk a štýl sú výrazom nového umeleckého zámeru. Jeho spojenie motívov osudu človeka s prostredím a tradíciou uchováva stálu hodnotu jeho diela a otvára cestu ďalšiemu vývinu slovenskej prózy. Preklady z jeho tvorby vychádzali v časopisoch a v mnohých knižných vydaniach od r. 1887 v chorvátčine a slovenčine, neskôr v češtine, angličtine, francúzštine, nemčine, poľštine, ruštine a ukrajinčine.

***Škyčák**, František*
politik, podnikateľ, publicista, redaktor
15.05.1870 – Klin
09.04.1953 – Pohranice
150. výročie narodenia

Úradník Tatrabanky v Martine a filiálky Úverovej banky v Trstenej, r. 1902 zakladateľ a majiteľ Ľudovej banky. Vyrastal v národnouvedomelom prostredí, na gymnáziu v Levoči spolu

s V. Šrobárom a inými študentmi z Liptova a Oravy zakladateľ študentského krúžku, po prezradení spolku bol spolu s ďalšími pre tzv. panslavizmus vylúčený zo všetkých škôl v Uhorsku. V Prahe aktívne pracoval v spolku Detvan. Na Orave zakladal katolícke spolky, ochotnícke divadlo, mecén národno-kultúrnych podujatí, slovenských študentov a tlače, priatelil sa s P. O. Hviezdoslavom, v jeho dome sa schádzali slovenskí a českí vlastenci, písal národnoobranné články. Po roku 1918 prispieval najmä do Slováka a Pera, r. 1933 založil a do r. 1936 ako zodpovedný redaktor viedol regionálny mesačník Naša Orava.

Kohuth, Jozef
literárny historik, katolícky kňaz
01.03.1828 – Ústie nad Oravou
16.05.1900 – Dolný Kubín
120. výročie úmrtia

Vyštudoval teológiu v Spišskej Kapitule. Od roku 1851 kaplán v Rabči a v Liskovej, od r. 1853 administrátor a od roku 1856 farár v Dolnom Kubíne. Od 50. rokov 19. storočia prispieval do Cyrila a Methoda, Priateľa školy a literatúry, neskôr sa zameral na výskum oravského regiónu, r. 1881-82 publikoval listinné materiály k dejinám Oravy a Slovenska v Slovenskom letopise, z pripravovanej Monografie Oravy uverejnil len zlomky. V rukopise zanechal genealogické zbierky oravských rodín, životopisy oravských dejateľov, ako aj Krátke dejiny Slovenska. Postupne sa orientoval na cirkevnú históriu, v Katolíckych novinách publikoval rozsiahly cyklus Pomník zásluhám o slovenských národných a cirkevných dejateľoch od obrodenského obdobia. Ťažisko jeho práce je v literárnohistorickom výskume, v ktorom zhromaždil množstvo bibliografických údajov, najmä k bernolákovskému hnutiu a literatúre, podnietený najmä nedostatočným ocenením bernolákovcov vo Vlčkových Dejinách literatúry slovenskej. Jeho pracovná metóda má výrazné črty zberateľskej, analytickej a bibliografickej práce. Venoval sa skúmaniu rkp. literárnych pamiatok, vyhľadával biografické dáta, sústredené v ucelených portrétoch bernolákovského hnutia, pripravoval Slovenské decéniá, široko koncipovaný prehľad slovenskej katolíckej spisby podľa desaťročí 1700-1894.

V júni si pripomíname...

Smetana, Ján
historik, archivár, učiteľ
07.06.1920 – Dolný Kubín
12.02.1992 – Dolný Kubín
100. výročie narodenia

Študoval na gymnáziu v Dolnom Kubíne, potom históriu na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Po štúdiách pôsobil ako stredoškolský profesor na rozličných miestach, neskôr pracoval v Oravskom múzeu, Čaplovičovej knižnici a v Okr. archíve v Dolnom Kubíne. Ako historik sa venoval dejinám Oravy, spracoval prehľad Orava v odbornej literatúre, štúdiu Pohyb obyvateľstva na Orave v r. 1825-1940, príspevok o vývoji župného zriadenia na Orave, historickú kapitolu o meste Trstená v r. 1371-1918.

Kocian, Anton
zberateľ flóry, ornitológ, múzejník, učiteľ
13.06.1900 – Zuberec
28.03.1984 – Trstená
120. výročie narodenia

Základnú školu navštevoval v Zuberci a v Dolnom Kubín, študoval na pedagogickom ústave v Spišskej Novej Vsi, r. 1959 ukončil externé štúdium na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave. Ako učiteľ pôsobil v Zuberci, Spišskej Teplici, Jelšave, Dolnom Kubíne, Námestove, Martine, r. 1942-1960 učiteľ na gymnáziu v Trstenej. R. 1960-1962 interný pracovník Oravského múzea v Oravskom Podzámku. Pri otcovi sa vyučil konzervátorskej práci, položil základy prírodopisných zbierok Oravského múzea, organizátor turistiky na Orave. Vypracoval štatút pre chránenú krajinnú

oblasť hornej Oravy, kde pôsobil aj ako okr. konzervátor prírody. Zaoberal sa aj archeológiou, jeho zásluhou sa r. 1932 odkrylo 18 žiarových hrobov. Autor príručky Orava (1933).

Thielová, Žofia
spisovateľka, publicistka, učiteľka
22.06.1895 – Horná Lehota
26.03.1949 – Horná Lehota
125. výročie narodenia

Sprvu bola krajčírkou v Hornej Lehote, r. 1920-1923 výpomocná učiteľka na gazdinskej škole vo Veličnej, naposledy učiteľka v Ružomberku. V medzivojnovom období uverejňovala umelecky náročnú nábožensky motivovanú poéziu. Výber z nej spolu s protivojnovými básňami vydala v zbierke Kytica (1925), venovanej J. Vojtaššákovi. Náboženské motívy spracovala i v krátkych prózach, školských divadelných scénkach a meditáciách s moralistickým a didakticko-výchovným zacielením. Publicisticky prispievala do viacerých, najmä náboženských časopisov, prekladala z poľštiny.

V júli si pripomíname...

Zoch, Pavol Peter
sociálny a kultúrny pracovník, publicista, redaktor, evanjelický kňaz
01.07.1850 – Jasenová
23.06.1907 – Modra
170. výročie narodenia

R. 1865-1867 študoval na slov. gymnáziu v Revúcej, potom v Prešove, na ev. teologickej fakulte vo Viedni. Od. R. 1874 pôsobil ako farár v Jasenovej, od r. 1883 v Záriečí, r. 1859-1896 senior trenčianskeho seniorátu, r. 1897-1907 ev. farár a začas aj učiteľ na dievčenskej škole v Modre. Zabezpečil výstavbu novej ev. školy vo Vydrnej a zaopatril jej žiakov, neskôr dal novú ev. školu vystavať aj v Záriečí. Aktívne vystupoval proti prejavom vzmáhajúcej sa maďarizácie. Od revúckeho obdobia publikoval básne a recenzie, neskôr dejepisné, ľudovýchovné a beletristické príspevky prevažne v ev. cirkevných časopisoch. R. 1892 v spolupráci s M. Krčmérym založil a vydával ev. časopis Stráž na Sione. Amatérsky sa venoval aj archeológii, spolupracovník a informátor Andreja Kmeťa.

Jégé, Ladislav Nádaši
prozaik, dramatik, publicista, lekár
12.02.1866 – Dolný Kubín
02.07.1940 – Dolný Kubín
80. výročie úmrtia

Po štúdiách na lekárskej fakulte univerzity v Prahe pôsobil od roku 1890 ako lekár na Orave, roku 1918-1924 župný lekár Oravskej župy v Dolnom Kubíne, roku 1924-1925 zástupca župného zdravotného referenta v Bratislave, 1925-1926 opäť okr. lekárom v Dolnom Kubíne, kde ho vymenovali za zdravotného radcu. Súkromnej lekárskej praxe sa vzdal a intenzívne sa venoval literárnej činnosti, bol spolupracovníkom novín Naša Orava a zodpovedným redaktorom časopisu Orava. Po vzniku 1. ČSR výrazne zasiahol do slov. literatúry, pričom satirický pohľad na súvekú spoločnosť nahradil historickou tematikou. Úspech dosiahol románom Adam Šangala, v ktorom zobrazil drsný život stavovskej feudálnej spoločnosti na Slovensku v 17. st. Venoval sa aj literárnej kritike a publicistike.

Gacek, Mikuláš
prekladateľ, prozaik, úradník
10.07.1895 – Budapešť (Maďarsko)
22.01.1971 – Dolný Kubín
125. výročie narodenia

V r. 1906-07 absolvoval anglickú ľudovú školu v Greenwalde v USA, r. 1907-11 meštiansku školu a r. 1911-14 študoval na obchodnej škole v Dolnom Kubíne, r. 1920-21 navštevoval notársky náukobeh v Martine. R. 1914 úradník Slovenskej banky v Ružomberku, od roku 1914 vojak rakúsko - uhorskej armády, r. 1915 na ruskom fronte, kde padol do zajatia, r. 1915-16

v zajateckom tábore v Ašchabade, r. 1916 vo Voronežskej gubernii, r. 1916-17 v Kurgane. V júli r. 1917 vstúpil do čs. légií v Rusku, do r. 1920 účastník ich kontrarev. anabázy. R. 1922-26 vedúci notár v Lokci, r. 1926-30 v Párnici, r. 1930-39 v Dolnom Kubíne, r. 1939-40 vedúci kult. odd. Ministerstva národnej obrany v Bratislave, r. 1940-41 tlačový a kultúrny atašé v Moskve. R. 1945 odvlečený na práce v Kazachstane, odtiaľ sa vrátil r. 1955 a žil v Dolnom Kubíne, v roku 1962 občiansky rehabilitovaný. V roku 1918 uverejnil prvé verše v časopise čs. odboja v Rusku Slovenské hlasy. Od roku 1921 uverejňoval preklady ruskej, neskôr sovietskej prózy a drámy v Národných novinách, Slov. pohľadoch a i. Prekladal s vysokou jazykovou a štylistickou úrovňou a moderným pochopením funkcie prekladu. Divadelné hry v jeho preklade hrali všetky popredné divadelné súbory na Slovensku. Ako prozaik vydal memoárovú knihu Sibírske zápisky (1936), v ktorej zachytil zážitky z ruského zajatia a podal obraz formovania čs. légií. Posmrtne vyšla jeho spomienková štúdia o L.N. Jégém Rovesník (1995) a denníkové záznamy z rokov 1937-1944 Surová býva vše pravda života (1996).V roku 1936 vyznamenaný krajinskou literárnou cenou M. R. Štefánika (za knihu Sibírske zápisky).

V auguste *si pripomíname...*

Dilong, *Rudolf*
básnik, publicista, redaktor, františkánsky kňaz
01.08.1905 – Trstená
07.04.1986 – Pittsburgh, PA, USA
115. výročie narodenia

Po skončení ľudovej školy a nižšieho gymnázia v Trstenej r. 1919-1923 študoval na gymnáziu v Trnave, kde vstúpil do františkánskej rehole, teológiu študoval na františkánskom učilišti v Žiline, r. 1929 vysvätený za r. k. kňaza. Po noviciáte prešiel viacero kláštorov (Hlohovec, Bratislava, Trnava, Malacky), študoval aj na Filozofickej fakulte v Bratislave. Počas druhej svetovej vojny pôsobil ako vojenský kňaz na východnom fronte. R. 1945 emigroval cez Rakúsko do Talianska a napokon r. 1947 do Argentíny, kde bol duchovným slovenských emigrantov vo františkánskom kláštore v Buenos Aires, od r. 1965 žil v kláštore sv. Rodiny v Pittsburghu v USA. Mimoriadne plodný spisovateľ, autor početných zbierok poézie vydaných na Slovensku i v emigrácii, reprezentant slovenskej katolíckej moderny. Od začiatku 30. rokov vydával básnické zbierky s prevažujúcimi prírodnými a osobnými motívmi Budúci ľudia (1931), Slávne na holiach (1932), Dýchajte lazy (1933), po nich nasledovali zbierky subjektívnej lyriky, v ktorých sa autor vyrovnáva s modernými poetickými prúdmi vrátane nadrealizmu (Hviezdy a smútok, Helena nosí ľaliu, Mladý svadobník, 1934-1936), ako aj zbierky s prevahou poetickej hry a efektných metafor (Ja svätý František, Mesto s ružou, Honolulu, pieseň labute, Nevolaj, nevolaj, 1938-39). V ďalších zbierkach sa odrážajú vplyvy poetizmu (Somnambul, Konvália, 1941), iné reprezentujú typ tzv. ženskej lyriky (Muškát, Môj sen o láske, 1941), menej pôsobivé slúžili dobovej slovenskej národnej ideológii. Ostatné na Slovensku vydané zbierky Plač (1944) a Moja krv (1945) zaznamenávajú vnútorné otrasy v časoch vojny i hľadanie zmyslu života. V zložitých podmienkach emigrácie pokračoval vo vydávaní básnických zbierok, v ktorých sa odráža ťažký údel tvorcu a nostalgia za domovom: Vlasť volá (1948), Listy z emigrácie (1949), Diaľky bez domova (1950), Balady (1953), Stopy v ohni (1956), V záblesku vekov (1959) a i. V plodnej básnickej aktivite pokračoval aj v nasledujúcich 60. a 70. rokoch, o čom svedčia zbierky Bez slobody (1965), Pod krížom (1967), Švih (1973), Srdce bije (1975), Poď, nasleduj ma! (1979) a i. Napokon poetickú tvorbu zavŕšil zbierkami lyrických meditácií o zmysle ľudského života a o Bohu v zbierkach Milovať - žiť, Belasý blankyt, Sväté rozjímanie a i. Venoval sa aj prozaickej a dramatickej tvorbe. Už na

Slovensku vydal prózy Zakliata mladosť (1943), Človek s láskou (1943) a divadelné hry s autobiografickými prvkami Valin (1940), Padajúce pero (1941). V emigrácii vydal ďalšie romány (Bez matky, Pieseň lásky, Agónia veku, Nezomrie, kto miluje), lyrické prózy (Pokora vína, Rozprávka má krídla, Vidíte zrno, Na polhodinku, Duch do dejín a i.), memoárové práce, divadelné hry (Gorazd). Plodný publicista v slovenských i krajanských časopisoch, inicioval založenie viacerých literárnych periodík. V emigrácii aktívne pracoval za obnovenie Slovenskej republiky, funkcionár Slovenského oslobodzovacieho výboru.

***Vojtaššák**, Ján*
náboženský spisovateľ, cirkevný hodnostár
14.11.1877 – Zákamenné
04.08.1965 – Říčany (Česko)
55. výročie úmrtia

Študoval na gymnáziách v Trstenej a v Ružomberku, od r. 1895 teológiu v seminári v Spišskej Kapitule. R. 1901-10 kaplán v Hornej Zubrici, Kvačanoch, Bijacovciach, Podvlku, Zubrohlave, Ústí nad Oravou, Tvrdošíne, vo Veličnej a vo Vyšných Repašoch, r. 1911-19 farár vo Veličnej, r. 1919-21 správca diecéznej kancelárie, neskôr rektor bohosloveckého seminára v Spišskej Kapitule, r. 1921 vysvätený za spišského biskupa. V r. 1940-1945 bol členom a podpredsedom Štátnej rady Slovenskej republiky. V máji 1945 zatknutý a bez vyšetrovania väznený v Prahe-Ruzyni, po siedmych mesiacoch prepustený. V r. 1950 internovaný, potom zatknutý a 15. 1. 1951 odsúdený na 24 rokov väzenia. Väznený v rozličných väzniciach. R. 1918 podporil úsilie o vytvorenie ČSR, signatár Martinskej deklarácie, neskôr prívrženec autonomistického programu, odmietal čechoslovakistické tendencie a pokusy oslabiť slovenskú r. k. cirkev. Organizátor a predseda Ústrednej katolíckej charity na Slovensku, podporovateľ cirkevného školstva, r. k. spolkovej činnosti a náboženskej tlače. Po r. 1945 nepoľavil v úsilí brániť pozície r. k. cirkvi, nesúhlasil s poštátnením cirkevného školstva, požadoval právo cirkvi na slobodné hlásanie kresťanskej náuky, na náboženskú výchovu na školách, vlastnú tlač, spolky, rehole, výchovu kňazov, sociálnu činnosť a neobmedzené kontakty s pápežskou kúriou. R. 1949 vydal pastiersky list proti Katolíckej akcii, ktorá mala za cieľ postaviť kňazov a veriacich proti cirkevnej vrchnosti, rozdeliť kňazov na vlasteneckých a nevlasteneckých, a tak rozbiť jednotu cirkvi, i proti možnosti vyhlásenia národnej, resp. vlasteneckej cirkvi, izolovanej od pápeža a biskupov. Bol obvinený z rozbíjania republiky, vydávania spisov protisocialistického obsahu, odsudzovania povstania, zo stykov s Vatikánom a pod. R. 1990 zrušením rozsudku rehabilitovaný. Zúčastnil sa na preklade sv. Písma (knihy Genezis), autor a spoluautor náboženských úvah, homílií a vieroučných výkladov. Zostavovateľ a redaktor slovenského liturgického Rituála (1937), ktorým sa r. k. cirkev na Slovensku osamostatnila od ostrihomských obradných kníh. R. 1964 v latinskom rukopise opísal situáciu cirkvi na Slovensku po r. 1948. R. 1908 zakladateľ, r. 1913-27 vydavateľ a redaktor časopisu Sv. Rodina, spoluzakladateľ tlačiarne a nakladateľstva Lev v Ružomberku.

***Mrkva**, Michal*
náboženský publicista, pedagóg, katolícky kňaz
23.09.1890 – Nižná Šuňava
19.08.1970 – Oravský Biely Potok
130. výročie narodenia
50. výročie úmrtia

Od r. 1911 študoval na gymnáziách v Levoči a v Trnave, kde r. 1920 maturoval, potom študoval teológiu v Spišskej Kapitule a Karlovej uiniverzite v Prahe, r. 1924 vysvätený za kňaza. Po štúdiách pôsobil ako kaplán v Hruštíne a vo Veličnej. Od r. 1924 bol učiteľom bohoslovia a prefektom seminára v Spišskej Kapitule, súčasne profesorom náboženstva na Učiteľskom ústave v Spišskej Novej Vsi, r. 1933-1942 farár v Bzinách, potom v Krivej. V období prenasledovania cirkví r. 1953-1960 väznený, naposledy farár v Oravskom Bielom Potoku. Autor

teologicko-filozofických štúdií a príspevkov v periodikách. V rkp. zanechal Katechizmus v kázňach.

V septembri si pripomíname...

Harmata-Milotinsky, Cyril
básnik, katolícky kňaz
29.03.1922 – Zuberec
27.09.1970 – Trstená
50. výročie úmrtia

Študoval na gymnáziu v Levoči, teológiu v Spišskej Kapitule, r. 1947 vysvätený za r. k. kňaza. Pôsobil ako kaplán v Oravskom Veselom a v Ždiari, r. 1950 zatknutý a väznený, po prepustený z väzenia krátko pôsobil ako farár v Kvačanoch, potom duchovný správca v Charitatívnom domove v Jasove, naostatku žil u sestry v Zuberci. Už počas štúdií písal básne, ktoré publikoval v náboženských časopisoch, samostatne vydal zbierku básní Tlejúca opona (1942).

Belan, Ctibor
maliar, grafik, kultúrny pracovník
29.09.1920 – Močiar
23.06.1991 – Bratislava
100. výročie narodenia

Študoval na gymnáziu a na učiteľskom ústave v Leviciach a v Turčianskych Tepliciach, kde r. 1941 maturoval, súčasne externe na reálnom gymnáziu v Bratislave, kde r. 1942-1945 pokračoval v štúdiu na odd. kreslenia a modelovania na Fakulte architektúry, súčasne študoval deskriptívnu geometriu a matematiku na Slov. vysokom učení technickom, r. 1945-1946 študoval na výtvarnej akadémii vo Viedni, r. 19476-1947 v Prahe. Absolvoval študijné pobyty v Nemecku, Holandsku, Poľsku a vo Francúzsku. Od r. 1954 žil a tvoril v Tvrdošíne-Medvedzí, r. 1977-1984 bol riaditeľom Oravskej galérie v Dolnom Kubíne, kde sa zaslúžil o vybudovanie zbierok, napr. ľudového a insitného umenia, potom žil na dôchodku v Leviciach. Spočiatku sa venoval ilustrácii a grafike, neskôr maliarskej a monumentálnej tvorbe. Po štúdiách stvárňoval témy z výstavby Oravskej priehrady, podbrezovských železiarní a i., zaujala ho historická, sociálna a povstalecká tematika, v ktorej dominoval slovenský človek (Krompašská vzbura, Prechod povstalcov cez Čierny Váh a i.). V monumentálnej tvorbe vytvoril leptané okná v hoteli Devín v Bratislave (1958), mozaiku Ťažký priemysel v Istebnom a i. Ako organizátor kultúrneho diania na Orave bol iniciátorom vzniku ostrova umenia v Slanickej Osade, Múzea oravskej dediny v Zuberci, Oravskej galérie, Galérie Márie Medveckej v Medvedzom. Svoje diela prezentoval na domácich i zahraničných výstavách. Bol členom výtvarnej skupiny Život, funkcionárom Zväzu čs. výtvarných umelcov a Zväzu slovenských výtvarných umelcov. Vyznamenaný Radom práce (1980) a Cenou Martina Benku.

V októbri si pripomíname...

Brodňanský, Ján
technický pracovník, športovec, publicista, speleológ
16.10.1910 – Dolný Kubín
12.01.1997 - Dolný Kubín
110. výročie narodenia

Vyučil sa za hodinára, potom pôsobil v Turčianskych Tepliciach, neskôr ako technický úradník v Dolnom Kubíne, kde bol externým pracovníkom Oravského múzea. Od r. 1948 sa systematicky venoval výskumu jaskýň a patril k priekopníkom jaskyniarstva na Orave; neskôr rozšíril výskumy v oblasti Malej a Veľkej Fatry i v Západných Tatrách. O týchto výskumoch a jaskyniach uverejňoval príspevky v zborníkoch a odborných časopisoch. Zaslúžil sa o rozvoj a propagáciu turistiky na Orave a publikoval články s touto tematikou v novinách Orava, spoluautor turistických sprievodcov na Orave.

Venoval sa aj fotografovaniu, jeho fotografie boli publikované vo viacerých časopisoch. Aktívne pracoval v ochotníckom divadle i v telovýchove v Dolnom Kubíne, spracoval dejiny dolno-kubínskeho ochotníckeho divadla (v rkp.). R. 1979 poctený zl. plaketou Zaslúžilý jaskyniar.

***Žaškovský**, Jozef*
hudobný skladateľ, publicista, katolícky kňaz
17.10.1830 – Dolný Kubín
1905 – Eger, Maďarsko
190. výročie narodenia
115. výročie úmrtia

Študoval na gymnáziu a od r. 1848 pokračoval na teológii v Jágri, r. 1853 vysvätený za r. k. kňaza. Pôsobil v pastorácii, v 80. Rokoch 19. St. riaditeľ teológie v Jágri. Venoval sa aj cirkevnej hudbe, upravoval diela a uverejňoval články z oblasti hudby. Vydal spevník Egri gregorián énekkönyv (1903). Jeho úpravy boli uverejnené vo viacerých spevníkoch.

Borin
básnik, novinár, redaktor
22.10.1900 – Námestovo
25.07.1977 – Bratislava
120. výročie narodenia

Od r. 1912 študoval na gymnáziách v Mezőkövesde a v Ružomberku, od r. 1919 na Právnickej fakulte v Brne a v Prahe (nedokončil). Celý život pracoval ako redaktor: od r. 1922 v bratislavskej redakcii Slováka, od r. 1924 v redakcii Slovenského národa, súčasne zodpovedný redaktor literárneho časopisu Vatra, r. 1927-39 bol pracovníkom Tlačového odboru slovenskej odbočky Národnej rady, súčasne vydával vlastným nákladom literárny časopis Pero. R. 1939-40 redaktor Slovenskej politiky, r. 1940-45 denníka Slovák, po vojne pracoval v redakciách rozličných periodík (Hlas práce, Národné noviny, Náš národ a i.). Ako redaktor viacerých periodík ovplyvňoval literárny život na Slovensku (najmä časopisom Vatra). V básnickej tvorbe ovplyvnený poéziou Hviezdoslava i slovenskej moderny a filozofiou R. Thákura. Výber prírodnej a intímnej lyriky vydal v zbierkach Básne v próze (1925), S dovolením (1926).

V novembri *si pripomíname...*

***Kubíni**, Mikuláš*
historik, archeológ, právnik
07.11.1840 – Demänová
24.01.1937 – Oravský Podzámok
180. výročie narodenia

Od r. 1865 pôsobil ako právnik, r. 1877-1923 aj zástupca riaditeľa a riaditeľ, r. 1923-32 archivár Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku. Ako jeden z prvých bádateľov sa systematicky zaoberal dejinami Oravy. Výsledky svojho výskumu prezentoval v prvých monografiách o Oravskom hrade (Árva vára, 1872) a o Oravskej župe (Árvavármegye, 1891), viacero biografických prác venoval veľmožskému rodu Turzovcov (Gróf Thurzó György levelei nejéhez 1-2, 1876; Bethlenfalvi gróf Thurzó Imre 1598-1625, 1887), pričom pečate na listoch v Turzovskej korešpondencii sústredil do cennej zbierky a vydal jej katalóg (Az árvai vár levéltárában őrzött pecsétgyűjtemény..., 1879). V oblasti genealógie spracoval rod svojej matky Barbory Kubíniovej ako aj vlastný rod Kubíniovcov. Objavenie popolnicových hrobov pri rodovom kaštieli vo Vyšnom Kubíne, ktoré zaznamenal v monografii Das Urnenfeld von Felső-Kubin (1883-84), ho priviedlo k zvýšenému záujmu aj o prehistóriu Oravy. Robil vykopávky na viacerých lokalitách (Vyšný Kubín, Oravský Podzámok, Istebné a i.), objavil množstvo prehistorických pamiatok, ktoré ukladal do múzea Oravského komposesorátu. Jeho nálezy a práce tvorili najkomplexnejší súbor prameňov k prehistórii Oravy, r. 1918 svoju archeologickú zbierku daroval Slovenskému národnému múzeu v Martine. Zaslúžil sa o postavenie budovy Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne a usporiadanie jej zbierok. Štúdiami a článkami

prispieval do maďarskej tlače, do maďarčiny preložil Hviezdoslavovu Hájnikovu ženu.

***Bruck**, Leopold*
veršovník, knihovník, pedagóg
15.11.1800 – Žaškov
18.04.1866 – Dolný Kubín
220. výročie narodenia

Prvé vzdelanie získal v škole od otca, ktorý bol učiteľom ev. školy v Žaškove, od roku 1814 na škole v Gemeri, r. 1816-19 na evanjelickom lýceu v Bratislave. R. 1819 učiteľ v Žaškove, od r. 1831 v Dolnom Kubíne, kde bol súčasne od r. 1852 do r. 1866 knihovníkom Čaplovičovej knižnice. Popredný člen Spoločnosti vychovávateľskej na Orave, autor čítanky (Nová čítanka, 1848). Okrem neobyčajnej starostlivosti o Čaplovičovu knižnicu pri jej prevážaní a inventarizovaní celého jej fondu, má trvalé zásluhy o obranu knižnice proti dolnokubínskemu richtárovi Michalovi Radlinskému roku 1852, ako aj o usporiadanie a skatalogizovanie väčšej časti knižnice. V mladosti skladal latinské, neskôr príležitostné verše, najmä pri pohreboch (vyše dvesto), svadbách, jubileách a pod., zostali zväčša v rukopisoch.

V decembri *si pripomíname...*

***Kavuljak**, Andrej*
historik, lesný odborník
05.12.1885 – Ústie nad Oravou
30.05.1952 – Dolný Kubín
135. výročie narodenia

R. 1896-1904 študoval na gymnáziách v Trstenej a v Banskej Bystrici, r. 1904-08 lesníctvo na Vysokej škole baníckej a lesníckej v Banskej Štiavnici. R. 1909-12 pôsobil ako taxátor Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku, r. 1912-15 vedúci lesnej správy v Párnici. R. 1915 ako vojak rakúsko-uhorskej armády padol do ruského zajatia, do r. 1918 internovaný v zajateckých táboroch v Rusku, r. 1918-21 prednosta a lesný inšpektor v Zlatouste na Urale. Po návrate na Slovensko v r. 1921-39 lesmajster a komposesorátny inšpektor v Oravskom Podzámku, r. 1939-43 inšpekčný úradník Štátnych lesov a hlavný lesný radca Riaditeľstva Štátnych lesov a majetkov v Liptovskom Hrádku, r. 1943-49 riaditeľ Riaditeľstva Štátnych lesov v Banskej Bystrici, zároveň r. 1948-49 prednášateľ na Vysokej škole poľnohospodárskeho a lesníckeho inžinierstva v Košiciach, od r. 1949 žil v Dolnom Kubíne. Popredný slovenský odborník v lesníctve, ktorý svoje bohaté teoretické i praktické skúsenosti prezentoval vo vysokoškolskej učebnici Zriaďovanie lesov (1949) a v monografii Les a pasenie (1952). V jeho vedeckovýskumnej činnosti dominovala tematika dejín lesníctva, ktoré spracoval v syntéze Dejiny lesníctva a drevárstva na Slovensku (1942), osobitnú pozornosť v tomto smere venoval Orave a Považiu (Oravský komposesorát, Lietava, podnik feudálneho hospodárskeho systému). Ako historik výsledky svojho bádania zhrnul v práci Hrad Orava (1927) a vo viacerých štúdiách, ale najmä posmrtne vydanom diele Historický miestopis Oravy (1955).

***Buc**, Štefan Bonaventúra*
spisovateľ, literárny vedec, učiteľ, františkán
24.12.1910 – Bobrov
22.04.1966 – Buffalo, NY, USA
110. výročie narodenia

Základnú školu navštevoval v Bobrove, od r. 1922 chodil do školy v Námestove a potom študoval na gymnáziu v Skalici, r. 1926 vstúpil do františkánskej rehole, teologické štúdiá absolvoval v Trnave a v Bratislave, r. 1935 vysvätený za r. k. kňaza. Potom sa venoval štúdiu filozofie a modernej filológie na univerzitách v Paríži, Mníchove, Kolíne nad Rýnom a v Bratislave. R. 1940-1945 pôsobil ako prof. františkánskeho gymnázia v Malackách, r. 1945-1947 bol duchovným v Bratislave, Trnave a Žiline, r. 1947 krátko prof. gymnázia v Trstenej. Po emigrácii od r. 1948 pôsobil ako kňaz a učiteľ

v Paríži, od r. 1949 v Kanade, od r. 1950 v USA. Publikoval prózy, verše a literárne štúdie v súdobých periodikách, venoval sa teórii verša a teórii prekladu i jazykovedným otázkam, prekladal z francúzštiny. Pod pseud. Štefan Goral vydal román z prostredia rodnej Oravy po prvej svetovej vojne V bratskom objatí (1943). V publikačnej aktivite pokračoval aj v emigrácii, kde bol redaktorom časopisov Dobrý pastier, Listy sv. Františka, v ktorých publikoval náboženské úvahy. V časopise Slovakia vydal diplomovú prácu Slovak Nationalism (1960), napísal učebnicu slov. jazyka pre Američanov (1968) a mal rozpracovaný Slovensko-anglický slovník.

***Gubínek**, Jozef Emanuel*
publicista, učiteľ, prekladateľ
14.05.1913 – Oravská Polhora
30.12.1965 – Svätý Jur
55. výročie úmrtia

Študoval na gymnáziu v Trstenej a Skalici, kde maturoval r. 1934 ako člen františkánskej rehole, teologické štúdiá absolvoval v Bratislave a r. 1935-1936 v Záhrebe. Pôsobil ako katechéta na gymnáziách v Bratislave, Skalici a v Malackách, r. 1950 bol zamestnancom Spolku sv. Vojtecha v Trnave, potom správcom fary v Skalici, od r. 1960 vo Svätom Jure. Publikoval básne, novely a príspevky v časopisoch, sústavne sa venoval prekladateľskej činnosti z chorvátčiny, srbčiny a taliančiny, pričom sa zameral na diela katolíckych autorov.

Vypracovala : Ľ. Luptáková

Zdroj:
MAŤOVČÍK, Augustín: Biografický slovník dejateľov Oravy. Námestovo : Štúdio F, 2010. ISBN 978-80-89070-45-9.

Socha L. N. Jégého v areáli dolnokubínskej nemocnice